

BÖLÜM I

SERVET VE SERMAYE KONULARININ TANIMLANMASI

1. Servet ve Sermaye

Servetin eşit olmayan bir şekilde dağılımı konusundaki tartışmamıza başlamadan önce, söz konusu servetin nereden geldiğini hatırlayarak konuya başlamamız önem taşımaktadır. Genel anlamda, servet 2 ana kaynaktan gelmektedir: Bunlardan birisi miras yoluyla elde edilen servet, diğeri ise gelir elde ederek sağlanan servettir. (Tarihsel anlamda bir önemi olmasına rağmen, yazar burada hırsızlık ve yağma yoluyla elde edilen servetleri hariç tutmuştur)

Gelir ayrıca iki kaynağa dayandırılabilir: emekten (işgücünden) elde edilen gelir ve sermayeden elde edilen gelir. Piketty'nin izah ettiği gibi "Gelir iki bileşenden oluşmaktadır: Emekten elde edilen gelirler (ücret, maaş, ikramiye, ücret dışı işgücü ve emek ile ilgili olarak sınıflandırılan diğer istihkaklar) ve sermayeden elde edilen gelirler (kira, temettü, faiz, kar, sermaye kazançları, telif hakları ve yasal anlamda ne şekilde sınıflandırılırsa sınıflandırılınsın arazi, gayrimenkul, finansal araçlar, endüstriyel ekipmanlar ve benzeri kaynaklardan elde edilen gelirler vb.)"

Yukarıdaki gelir kaynaklarından herhangi bir tanesi aracılığıyla elde edilen servet; harcanabilir veya tasarruf edilebilir. Yani servet ya yaşam masraflarını karşılamak için (araba, mobilya ve ev aletleri gibi dayanıklı tüketim malları satın alarak) ya da yeniden sermaye yatırımı yapmak için kullanılabilir.

Yukarıda tırnak içindeki alıntıda belirtildiği gibi; tasarruf hesabı, çek hesabı, arazi ve binalar (gayrimenkuller); hisse senetleri, tahviller (finansal varlıklar) da dahil olmak üzere sermayenin çok değişik şekilleri bulunmaktadır. Tüm sermaye varlıkları farklı faiz oranları üzerinden belirli bir yatırım getirisi kazandırır.(Bu konuya aşağıda yeniden değinilecektir.)

Yaşam masraflarını karşılamak için kullanılan servet elbette buharlaşmış / harcanmış olur. Böylece sadece sermaye gerçek anlamda servet (zenginlik) olarak kabul edilebilir. Gerçekten de Piketty, servet ile sermayeyi eşitlemiştir.

Herhangi bir ülkede sermaye; ya özel şahıslara (bireyler) ya da hükümete, resmi kurumlara (veya her ikisinin karışımına) ait olabilir ve böylece herhangi bir ülkedeki toplam sermaye tutarı, özel sermaye (eksi özel borçlar) ile kamu sermayesi (eksi kamu borçları) toplamına eşittir.

Şimdi, sermaye, herhangi bir kapitalist toplumun ayrılmaz bir parçasıdır ve şüphesiz bu sermayenin bir kısmı bazı yeni girişimciler için ve yeni işletmeler kurulması için (aynı zamanda bu kuruluşların işlerini genişletmeleri için) kullanılır. Bu yüzden sermaye, ekonomik büyümenin de bir ön koşuludur (biz bunu "dinamik" kapital olarak isimlendiriyoruz). Ancak eğer sermaye bir araya toplanır ve sonuçta bir veya birkaç elde bulunursa, bu durumda eşitsizlik konusunda problemlerin ortaya çıkması da kaçınılmazdır.

İşte sorun burada oluşmaktadır. Piketty'nin bakış açısına göre; kapitalist sistem içinde faaliyet gösteren bazı doğal eğilimler, her şeyin eşit olmasını sağlamaktadır. Sermaye ise gerçekten birikmeye ve önemli seviyelere kadar ulaşmaya meyillidir ve bir veya birkaç elde toplanabilir. Bu, demokrasinin meritokratik ilkeleriyle çelişmektedir.

Şimdi, sermayenin toplanma eğiliminden başlayarak bu konuyu işleyelim.

2. Sermaye/Gelir Oranı

Bir toplum içerisindeki sermayenin önemi ve göreceli düzeyi, gelirle ilgili olduğu için sermaye miktarı ile ifade edilmektedir (net gelir, emek ve sermayenin bileşiminden oluşur – buna yabancı sermaye yatırımlarının net geliri de dahildir). Bu uygulama, toplam sermaye miktarının, sermaye/gelir oranı olarak da bilinen toplam yıllık gelire bölünmesi olarak ifade edilir. Yazarın da açıkladığı gibi, “gelir, akan bir unsurdur. Ki bu, belirli bir süre (genellikle bir yıl) içerisinde üretilen ve dağıtılan malların miktarına karşılık gelir. Sermaye ise bir birikimdir ve zaman içerisinde belirli bir noktada sahip olunan toplam servete karşılık gelir. Bu sermaye birikimi, daha önceki yıllarda elde edilmiş olan birikmiş veya tahsis edilmiş servetten kaynaklanmaktadır. Belirli bir ülkedeki sermaye stokunu (birikimini) ölçmek için en doğal ve en yararlı yol, bu sermaye birikiminin yıllık gelir akışına bölünmesidir. Bu bize, sermaye/gelir oranını vermektedir. Bunu Yunan harfi olan β ile göstereyim. Örneğin, şayet bir ülkenin toplam sermaye birikimi altı yıllık milli gelirine eşit ise, bunu şu şekilde formüle edebiliriz. $\beta=6$ (or $\beta=600\%$).”

Bugün dünyadaki gelişmiş farklı yerlerdeki sermaye/gelir oranı hakkında bir fikir vermek için şu veriler göz önüne alınmalıdır: "bugünün gelişmiş ülkelerinde, sermaye/gelir oranı genel olarak 5 ve 6 arasında değişmektedir ve sermaye birikimi de hemen hemen tamamen özel sermayeden oluşmaktadır. 2010 yılında, Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya’da kişi başına düşen milli gelir 30,000-35,000 euro civarındadır. Oysaki toplam özel servet (net borç) kişi başına 150,000-200,000 euro civarında olup, yıllık milli gelirin beş veya altı katıdır”

Bir ülkede sermayenin öneminin ve göreceli düzeyinin zaman içinde stabil kalması için (sermaye/gelir oranının sabit tutulması için); ülkenin sermaye getiri oranının ekonomik büyüme oranına eşit olması gerekir (ekonomik büyüme oranı, gelirdeki artış ile ilgili olduğundan). Ülkedeki sermaye getiri oranı, ekonomik büyüme oranını aştığı zaman, ülkedeki sermayenin önemi ve göreceli düzeyi de artar ve böylece sermaye/gelir oranı da büyür. Buna karşılık, ülkenin ekonomik büyüme oranı, sermaye getiri oranından daha hızlı bir şekilde arttığında, sermayenin önemi ve göreceli düzeyi de azalır ve böylece sermaye/gelir oranı küçülür. (Açıkçası, gelirle ilgili olarak; sermayenin arttığı ya da azaldığını belirleyen nokta, yapılan tasarruf oranına bağlı olacaktır. Örneğin, şayet sermaye getiri oranı büyüme oranını aşarsa, bu durumda en yüksek düzeydeki tasarruf oranı, sermaye/gelir oranını hızlı bir şekilde arttıracaktır).

(*Piketty bu savını destekleyen bir kaç nüans daha eklemektedir. Ancak bizim amacımız için bu kadarı yeterli olacaktır).

Şimdiye kadar işlediğimiz konularda, sermaye/gelir oranının, ekonominin büyüme hızının nispi sermaye (sermaye getirisi) oranına bağlı olduğunu öğrendik. Şimdi ise, sermaye/gelir oranının genel eğilimini anlamak için, sermaye getiri oranı ile ekonomik büyüme oranını uzun dönemde karşılaştırmalıyız.

Konumuza ekonomik büyüme oranı ile devam ediyoruz

3. Ekonomik Büyüme Oranı

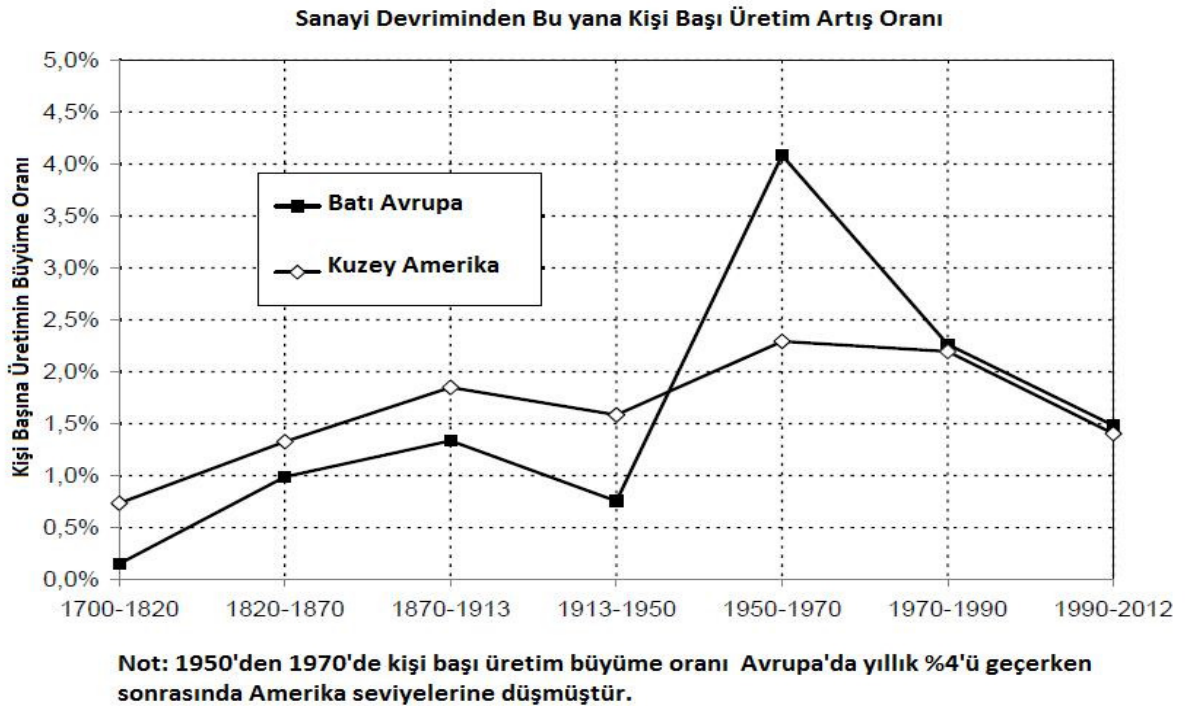
Bir ülkedeki ekonomik büyüme oranına baktığımızda, bunun o ülkedeki teknolojik gelişme oranına bağlı olduğu görülmektedir. Bu durum farklı ülkelerde farklı şekillerdedir. Örneğin, tarımsal toplumlarda teknolojik gelişmeler çok yavaş bir eğilim gösterirler, öyle ki net ekonomik büyüme genel olarak sıfırdır veya ona çok yakın bir seviyededir. Yazarın da

değindiğine benzer şekilde, "ekonomik büyüme insanlık tarihi boyunca hemen hemen hep sıfır olmuştur: ekonomik büyüme ile demografik yapıyı birleştirecek, yıllık ekonomik büyüme oranının eski çağlardan beri ve 17.yy'a kadar hiçbir zaman % 1-2 seviyesini aşmadığını söyleyebiliriz."

Buna karşılık kapitalist toplumlarda ise, teknolojik gelişmeler çok hızlı bir eğilim gösterir ve bu nedenle de kapitalist toplumlar, tarımsal toplumlardaki ekonomik gelişmelere nispeten çok daha fazla bir oranda ekonomik büyümelerini arttırabilirler. Halen, kapitalist toplumlarda bile uzun vadedeki ortalama büyüme oranları nispeten az miktardadır. Piketty'nin açıkladığı gibi, "eğer uzun dönem ortalamaları alınırsa, tüm zengin ülkelerin hemen hemen aynı oranda büyüdükleri gerçektir. 1970-2010 yılları arasında, en çok gelişmiş sekiz ülkede, kişi başına düşen yıllık ortalama büyüme oranı %1,6-2,0 arasında değişmiştir ve genellikle de %1,7-1,9 oranları arasında da kalmıştır."

İstisnai durumlar hariç olmak üzere, gelişmiş ekonomilerde büyüme oranlarının yukarıda belirtilen oranların çok daha üstüne çıkabilecekleri bir gerçektir. Örneğin, eğer bir ülke çok büyük fiziksel hasarlara maruz kalırsa (doğal afet veya savaş gibi nedenlerle), yapıların yeniden inşa edilme süreci ekonomik büyümeyi tetikleyebilir. Bu durum 1950-1970 yıllarında Avrupalının pek çok ülkesinde vukubulmuştur ve büyüme oranı alışılmamış şekilde %3-4 oranlarına ulaşmıştır. Aynı şekilde, az gelişmiş bir ülkenin modernleşme süreci de geçici bir havai fişek gibi ekonomiyi büyütür. Son zamanlarda Çin'de durum böyledir, büyüme oranı 1990'lı yıllardan beri %9 oranında seyretmektedir. Ancak bu oran, gelişmiş kapitalist ekonomilerin uzun dönem büyüme oranlarının % 1-2 oranındaki seyirlerine aykırıdır.

Aşağıdaki Grafik, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin 1700-2010 döneminde, sanayi devriminden bu yana, kişi başına düşen ekonomik büyüme oranlarını göstermektedir.

Ekonomik büyümenin gelecekteki gelişme durumuna bakıldığında, Piketty bu oranın %1-2 düzeyinde kalacağını öngörmekte ve hâlihazırda bulunduğu seviyenin (%1,5düzeyesinin) muhtemelen daha da altına düşeceğini öngörmektedir. Yazar, özellikle zengin ülkelerdeki büyüme oranının %1,2 düzeyinde olacağını öngörmektedir. Yazara göre (gelecek konusunda herhangi bir değerlendirme yapmak çok zordur ve onun verdiği bu oranlar iyimser rakamlardır); “gelecekte yeniliklerin hızını tahmin etmek zor olduğu gibi, gelişmeleri tahmin etmek de zordur. Geçen iki yüzyıllık dönemde kişi başına gelirlerini oldukça yüksetmiş olan gelişmiş ülkeler, bu oranı her yıl %1,5 oranında büyötmeye devam edecektir. Fakat bu büyümenin gerçek oranının % 0,5’ mi, % 1’ mi, yoksa %1,5’ mu olacağını öngörebilecek durumda değiliz. Ortalama senaryo: gelişmiş ülkelerin uzun vadeli kişi başına düşen büyüme oranı olan %1,2 düzeyidir ki biz bunu alacağız bu da oldukça iyimserdir... Bitmekte olan hidrokarbonların yerine geçecek yeni enerji kaynakları bulunmadıkça... bu seviye aşılamaz.”

4. Sermaye Getiri Oranı

Büyüme oranları hakkında bilgi çok fazladır. Ancak, sermaye getiri oranlarından ne haber? Yukarıda belirtildiği üzere, farklı türdeki sermaye varlıkları farklı oranlarda sermaye getirisi (risklilik durumlarına göre sağlamaktadırlar.. Bazı örnekler vermek gerekirse, “sanayi sermayesi de dahil olmak üzere, en riskli durumdaki varlığın getirisi (19.yy’daki aile şirketleri halindeki ortaklıklar şeklinde veya 20.yy.’daki hisse sahibi şirketler şeklinde olsalar da) genellikle % 7-8 oranından daha büyüktür. Hâlbuki riski az olan varlıklarda söz konusu getiri oranı, 18. ve 19.yüzyıllarda tarıma elverişli alanlarda % 4-5, 21.yy.’da gayrimenkul alanında % 3-4 oranından daha azdır. Tasarruf hesaplarında bulunan küçük varlıklar %1-2’ye yakın veya daha düşük oranlarda getiri sağlarlar hatta enflasyon oranları bu tasarruflara verilen faiz oranlarını aştığı zaman da negatif (eksi) getiri sağlarlar.”

Farklı sermaye varlıklarının farklı getiri sağladıkları gerçeğine rağmen, bu tür tutarsızlıkları düzelttiğimizde, ortalama sermaye getiri oranının % 4-5 seviyesinde olduğunu görürüz. İlginçtir ki, bu ortalama sermaye getiri oranı uzun dönemde oldukça tutarlıdır (esas itibariyle piyasaya dayalı ekonomilerde). Piketty’nin açıkladığı gibi; “uygulamada... sermaye getiri oranının % 2-3 oranının altına düştüğü hiçbir toplumda görülmemiştir ve ortalama getirinin genellikle (vergi öncesi) % 4-5 oranına yakın (tüm yatırım türlerin ortalamanın üzerinde) olduğunu görürüz. Özellikle, günümüz toplumundaki gayrimenkule dayalı getiriler ve geleneksel toplumlardaki zirai getiriler gibi -bu tür getiriler, çok bilinen ve az riskli yatırım şekilleri olduğundan genelde % 4-5 nispetindedir veya belki de biraz aşağıya doğru meylederek % 3-4 seviyesinde olabilir.”

O halde, sermaye getiri oranının uzun dönemde sürekli olarak neden %4–5 oranına doğru meylettiği konusunu nasıl açıklayabiliriz? Esas itibariyle buna sebep olarak insan psikolojisi gösterilebilir. Hatırlanmalı ki insanların, sermayeye olan talebi, kaynağa olan ihtiyaçtan ve bunun için bir prim (faiz) ödemeye razı olmalarından kaynaklanmakta iken sermaye arzları, bir prim (yine faiz) kazanmak için mevcut harcamalarından vazgeçmeye razı olmalarından ortaya çıkmaktadır. Burada, borçlu olanın sabırsızlığı, alacaklı olanın sabrını karşılamaktadır (temerrüt riski aracılığıyla) ve işte bu noktada sermayenin fiyatı (faiz oranı) oluşur. Görece sabırsızlık/sabır biz insanoğlunun, sermayeyi kullanması türümüzün sabit bir özelliği gibi görünmektedir ki bu da, sermaye getiri oranının uzun vadeli tutarlılığını izah etmektedir. (sermayenin arz talebine ilişkin (fiyatından dolayı) açıklamalarda sabırsızlık/sabır faktörlerinin dışında bazı faktörlerin de olduğu kesindir ancak sabırsızlık/sabır faktörü oldukça ağırlık taşımaktadır ve bu nedenle bize iyi bir genel model sunmaktadır.)

5. Sermaye/Gelir Oranı Yeniden İncelenmesi

5a. Sermaye/Gelir Oranının Uzun Vadede Artma Eğilimi

Piyasa yönelimle gelişmiş ekonomilerin, uzun vadede ekonomik büyüme oranının genellikle %1-2 oranında iken sermaye getiri oranının genel olarak % 4-5 oranında seyrettiğini gördük. Bunun anlamı şudur; uzun vadede sermaye getiri oranı, ekonomik büyüme oranından önemli ölçüde daha yüksek olma eğilimindedir. Uzun vadede, sermayenin önemi ve düzeyi, gelire kıyasla artma eğiliminde olduğundan sermaye/gelir oranı büyümektedir.

Uzun vadede sermaye getiri oranının, ekonomik büyüme oranının üstüne çıkma eğiliminin piyasanın bir başarısızlığı olmadığına dikkat çekmek önemlidir. Daha doğrusu, bu durum, piyasa yönelimli ekonomilerdeki faaliyetlerin doğasının bir sonucudur (yukarıda değinildiği şekliyle) ve bu yüzden bu durum temel bir eşitsizliği ortaya koymaktadır. (Piketty eşitsizliği “ $r > g$ ” şeklinde ifade eder, ‘ r ’ sermaye getiri oranını, ‘ g ’ ekonomik büyüme oranını ifade eder). Yazarın açıklamasına göre, “ $r > g$ ” eşitsizliğine dikkat etmek önemlidir, bizim teorimizdeki farklılığın ana unsuru, piyasadaki herhangi bir kusurla ilgisinin olmamasıdır. Tam aksine: sermaye piyasasının (ekonomistlerin algısıyla) daha mükemmel olması; ‘ r ’ nin ‘ g ’den daha büyük olmasındandır.”

5b. Sermayenin Büyüme Sınırları (ve Sermaye/Getiri Oranı)

“ $r > g$ ” eşitsizliği, piyasa yönelimli ekonomilerin doğal bir özelliği olabilir ve bu eşitsizlik uzun vadede sermayenin öneminin ve düzeyinin artmasına kaçınılmaz bir şekilde yol açabilir, ancak, sermayenin büyümesinin de bir sınırı vardır. Sonunda piyasa bir noktada sermaye bakımından doymuş bir hale gelir ki bu noktada karlı bir yatırım yapılacak durum kalmamış demektir. Piketty’nin izah ettiği gibi, “bir eşitsizlik spirali sonsuz bir şekilde devam edemez: yani, eninde sonunda tasarruflarınızı yatırılabileceğiniz bir yer kalmayacaktır... ve bir denge dağılımı ortaya çıkana kadar, sermaye getirisi düşecektir.”

Halen, bir ekonominin faydalı bir şekilde kullanabileceği sermaye tutarı oldukça yüksek olabilir ve böylece sermaye/gelir oranı da doğal olarak oldukça yüksek seviyede büyüyebilir. Peki, tam olarak ne kadar yüksek? Şimdi, bu konuda bazı tarihi rakamlara göz atalım. Birinci dünya savaşına kadar, Fransa ve İngiltere’de en yüksek sermaye/gelir oranları gözlemlenmiştir. Bu dönemde sermaye/gelir oranı 6 veya 7 civarında idi (bu milli gelirin 6 veya 7 katı olan bir toplam serveti temsil eder). Bir karşılaştırma olması bakımından; Büyük Buhran öncesinde bile, Amerika Birleşik Devletlerindeki en yüksek sermaye/gelir oranı hiçbir zaman 5’e yükselmemiştir.

Hem Avrupa’da ve hem de Amerika Birleşik Devletlerinde 1914 (veya Amerika’da 1929) ve 1945 yılları arasında sermaye/gelir oranı dik bir şekilde düşüş göstermiştir. Daha sonra, sermaye/gelir oranı bir geri sıçrama göstermiştir. Öyle ki, Fransa’da 6’nın üzerine, İngiltere’de 5’in üzerine ve Amerika Birleşik Devletleri’nde de 5’in altına gelerek o noktada yerleşmişlerdir.

Sermaye getiri oranı, tasarruf oranı, sermaye/gelir oranı, gelişmiş dünyada (elbette dünyanın her yerinde) yirmibirinci yüzyılın sonuna kadar 7 nispetine kadar yükselebilir.

Sermaye/capital oranı nerede tavan yapar? Piketty’ye göre, günümüzde büyüme oranındaki eğilime dayanarak; sermaye getiri oranı, tasarruf oranı, sermaye/gelir oranı, gelişmiş dünyada (elbette dünyanın her yerinde) 21.yy’ın sonuna kadar 7 nispetine kadar yükselebilir. Yazar şöyle açıklamaktadır: “kullandığım nüfus ve ekonomik büyüme tahminlerimi sundum... Buna göre, yirmi birinci yüzyılın ikinci yarısında hangi küresel getiri bugünkü %3 oranından tam olarak %1.5 oranına düşebilir? Ayrıca, tasarruf oranının uzun dönemde %10 civarında

kalacağını varsayıyorum. Bu varsayımlarla... küresel sermaye/gelir oranı mantıken yükselmeye devam edecek ve 21.yy. bitmeden %700'e yaklaşabilecektir veya muhtemelen Avrupa'da 18.yy.'dan Belle Epoque¹'ya kadar olan süre içerisindeki seviyesine ulaşacaktır. Diğer bir deyişle, yirminci yüzyılın sonundan 2100 yılına kadar, tüm dünya en azından sermaye yoğunluğu bakımından Avrupa'ya benzeyecektir."

6. Sermaye/Gelir Oranı ve Eşitsizlik: Sermayenin Eşitsiz Dağılımı

6 a. Sermayenin Eşitsiz Dağılımı

Açıkkçası, yüksek sermaye/gelir oranına sahip (ve bu yüzden büyük bir servete sahip olan) bir ülkede, mevcut sermaye o ülkede yaşayan vatandaşlar arasında eşit bir şekilde dağılabildiği için, eşitsizlik düzeyi yüksek değildir. Oysa uygulamada, sermaye daima eşitsiz (gerçekte şiddetli bir eşitsizlik) bir şekilde dağıtılmaktadır. Şu rakamları dikkate alalım: "servetin eşit dağıldığı toplumlarda (yine, 1970 ve 1980'li yıllardaki İskandinav ülkelerinde), en zengin %10'luk kesim milli servetin %50'sine ve biraz daha fazlasına sahiptir. Bu oran bazı yerlerde % 50-60 arasındadır, şayet düzgün bir servet hesaplamasına sahip iseler. Son zamanlarda, 2010'lu yılların başında, pek çok Avrupa ülkesinde, özellikle Fransa, Almanya, İngiltere ve İtalya'da, en zengin % 10'luk kesim milli servetin %60'ına sahiptir. Buradaki en çarpıcı gerçek, tüm bu toplumlarda nüfusun yarısının hemen hemen hiçbir şeye sahip olmamalarıdır: En fakir %50'lik kesim, milli gelirin %10'undan genellikle %5'den daha azına sahiptir. Fransa'da en son (2010-2011) verilere göre; en zengin %10'lık kesim, toplam servetin %62'sine sahipken en fakir %50'lik kesim sadece %4'üne sahiptir. Amerika Birleşik Devletlerinde, Merkez Bankası tarafından yapılan ve aynı yılları kapsayan en son araştırmaya göre; en üst tabaka Amerika'nın servetinin %72'sine sahip iken alt tabaka sadece %2'sine sahiptir. Ancak bilinmelidir ki bu araştırma, refaha ilişkin pek çok çalışma gibi, büyük serveti düşük hesaplamaktadır."

Yukarıda belirtildiği gibi, servetin çok yüksek düzeyde eşitsiz dağılım şekillerini (sermaye/gelir oranlarında yansıtıldığı üzere) birleştirdiğinizde, servete sahip olanlar ve olmayanlar arasında gerçekten çok büyük farklılıkların olduğu anlaşılmaktadır.

6 b. Sermaye Neden Eşitsiz Dağılır (Eşitsizlik Eğilimi Neden Artmaktadır)

Bu konuya devam etmeden önce, biraz ara vermemiz ve servetin neden eşitsiz bir şekilde dağılım eğiliminde olduğunu sormamız gerekir. Günümüzde, bunu cevaplamaya emek ile başlamak çok uygun görünmektedir. Elbette, farklı türlerdeki işler için farklı ücretler ödenmektedir ve bu ücret farklılıkları oldukça büyük olabilir (bu durum ülkeden ülkeye de değişiklik göstermektedir). Örneğin, "iş gücünden elde edilen gelirin en eşit bir şekilde dağıldığı 1970-1990 dönemi İskandinav ülkeleri gibi ülkelerde, ücretlilerin %10'u toplam ücretlerin %20'sini almaktadır. Ücret eşitsizliğinin ortalama olduğu ülkelerde, pek çok Avrupa ülkesi (Fransa ve Almanya gibi) dahil, ilk grup toplam ücretlerin %25-30'una sahipken ikinci grup yaklaşık %30'una sahiptir. Eşitsizliğin en çok olduğu ülkelerde, 2010'lu yılların başlangıcında Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi, en üst grup toplam ücretlerin %35'ine sahipken, alt grup sadece %25'ine sahiptir."

¹1. Dünya savaşı öncesi ve 20. Yüzyılın başı-"güzel dönem" olarak adlandırılmaktadır.

Günümüzde alt ücret basamağında bulunan pek çok insanın (hangi ülkede yaşarsa yaşasın) kazancı sadece günlük yaşam masraflarını karşılamaya yetmektedir ve böylece sermaye yatırımı için hiçbir şeyleri bulunmamaktadır. Buda bize, pek çok yerde nüfusun %50'sinden fazlasının neden hiç sermayeye sahip olmadığını açıklamaktadır.

Günümüzde sermaye yatırımı yapabilecek kadar paraya sahip olanlar ile çok fazla miktarda paraya sahip olup da fazla yatırım yapabilecek durumda olanlar arasında, sermaye sahipliği açısından farklılıklar artmaktadır. Ancak mesele sadece bu değildir. Aslında, yüksek oranda bir sermaye getirisi sağlamak, sermaye yatırımı yapabilmek için fazla paraya sahip olmaktan kolaydır ve bu yüzden de farklılıklar artmaktadır. Bunun iki nedeni bulunmaktadır.

Birinci neden, sahip olduğunuz fazla paranın, size ikamet ettiğiniz evinizden daha da fazlasına sahip olmanız için, finansal varlıklara yatırım yapabilmenizi mümkün kılmasıdır. Gerçekte, servet düzeyi arttıkça, sermayenin büyük bir kısmı gayrimenkul üzerinden finansal varlıklara kaydırılmaktadır. Piketty'nin açıkladığı gibi, "üst grupta yer alan insanların hemen hemen hepsinin evleri vardır, ancak birisi servet sıralamasında üst sıralara doğru çıktığında gayrimenkulün önemi büyük ölçüde azalır. Yaklaşık 1 milyon euro'ya sahip olan "%9'luk" grupta toplam servetlerinin yarısı bazılarında dörtte üçünden daha da fazlası gayrimenkule ayrılırken bunun aksine en üst düzeydeki %0,1 grupta iş ve finansal varlıklar gayrimenkulden baskındır. Özellikle, hissesahipliği veya ortaklıklar büyük servetin neredeyse tamamını oluşturmaktadır. 2-5 milyon euro arasında servete sahip olanların gayrimenkuldeki yatırımları üçte birden daha az; 5 milyon sahip olanları ise %20'nin altında; 10 milyon euro'ya sahip olanları ise %10'un altındadır. Orta sınıf yatırımcılar için ev sahibi olmak yapılabilecek en iyi yatırımdır, fakat gerçekte servet daima iş ve finansal varlıklardan oluşmaktadır." Yukarıda da gördüğümüz gibi, finansal varlıklar, gayrimenkule yapılan yatırımlardan çok getirisi daha yüksek olanlara yönelme eğilimindedir ki bu fazla para ile (finansal varlıkların yüksek bir yüzdesi) sermayelerinden daha büyük oranda getiri kazanabilirler (daha fazla sermaye satın almalarını sağlaması nedeniyle).

Üstelik sahip olduğunuz fazla para ile hem yatırım portföyünüzü yönlendirebilecek yöneticiler istihdam edebilir hem de yüksek getiri elde edebilirsiniz (bu durumda, tekrar bir farklı durum daha ortaya çıkmış olur). Piketty'nin açıklamasına göre "pek çok ekonomik model, sermaye getirisinin tüm sermaye sahipleri için aynı olduğunu ve onların ne kadar çok veya az sermayeye sahip olduklarının bir önemi olmadığını belirtmektedir. Bu kesin bir durum olmakla birlikte varlıklı insanların, daha az varlıklı insanlara kıyasla daha yüksek bir ortalama gelir elde etmeleri kesinlikle mümkündür. Durumun böyle olmasının çeşitli sebepleri vardır. En belirgin sebeplerden biri, 100.000 euro yerine 10 milyon euro'su veya 1 milyar euro yerine 10 milyar euro'su olan bireylerin, servet yönetim danışmanları veya finansal danışmanlar kullanma imkanlarının daha fazla olmasıdır. Bu şekilde ortalamada olanlar bile iyi yatırımlar yapabiliyorsa, portföy yönetiminde "ölçek ekonomisi" oluşacağından büyük portföyler daha yüksek getiriler elde edebilecektir. İkinci neden ise, önemli miktarda servete sahip olan bir yatırımcı için, risk alma ve sabırlı olmanın diğerlerine kıyasla daha kolay olmasıdır. Belirtilen bu iki sebep incelendiğinde, birinci sebep ikinciye göre uygulamada daha önemlidir. Sermaye getiri ortalaması %4 iken, az servete sahip olan bireylerin getirisi %2 veya 3, çok servet sahibi insanların getirisi %6 veya 7 olduğunu söylemek oldukça mümkündür. Gerçekten de göstereceğiz ki... son on yılda, dünya genelinde büyük servete sahip olanlar (mirasla sahip olanlar da dahil) getirilerini (yılda %6-7 gibi) yüksek bir oranda büyütmüşlerdir ki, bu servetin büyüme artış ortalamasından daha fazladır. Böyle bir mekanizmanın, sermayenin dağılımında radikal bir sapmaya yol açacağını görmek kolaydır."

Şimdiye kadar, emekten elde edinilen gelirdeki farklılıkların (herhangi bir piyasa ekonomisinde garanti edilen), sahip olunan sermaye miktarındaki farklılıklara nasıl yol açtığını gördük daha fazla gelirin daha fazla sermayeye izin vermesi ve ölçek ekonomisinin yatırılardan daha fazla getiri sağlaması nedenleriyle.

Ancak, gelirdeki farklılıklar sadece iş gücü gelirlerinden kaynaklanmamaktadır. Miras yoluyla elde edilen gelirler farklılıklarından da ortaya çıkmaktadır. Bir mirasçı hiçbir mirasa sahip değil iken (bunlar en düşük seviyede ücret alan insanlar da olabilirler), diğerleri daha çok mirasa sahip olabilir. Yani bu farklılıklar, sahip olunan sermaye miktarındaki büyük farklılıklara sebep olabilir. (Şu da önemlidir ki, miras sadece büyük oranda bir eşitsizliğe yol açmaz, bu konuda bir devamlılığa da yol açar. Bu husus yazar Piketty için önemli bir noktadır, özellikle adalet söz konusu olduğunda. Bu konuya aşağıdaki döneceğiz).

Şimdiye kadar ne öğrendiğimizi özetlemek gerekirse: “ $r > g$ ” eşitsizliği bize şunu ifade etmektedir; sermaye, piyasa ekonomisinde uzun dönemde, miktar ve görece önemi açısından büyüme eğilimindedir (en azından bir noktaya–mümkün olan en yüksek noktaya gelinceye kadar). Ayrıca, diğer güç unsurları da (şimdiye kadar anlatıldığı üzere), servetin tepe noktada yoğunlaşma eğilimde olmasını gerektirmektedir. Bunun anlamı; kapitalist ekonomilerin, yapılarının doğası gereği, yüksek eşitsizlik düzeyini teşvik etme eğiliminde olmalarıdır. (Bizim burada bir eşitsizlik adaletinden bahsetmediğimizi unutmayınız. Piketty’nin bize hatırlattığı gibi, “eşitsizlik kendi içinde ille de kötü bir durum değildir: burada anahtar soru onun haklı bir durum olup olmadığına karar vermektir.” (Adalet konusuna aşağıda değineceğiz.)

Eşitsizliğin zaman içinde artma eğiliminde olmasına rağmen, sermaye birikiminin sınırlandırılması için tedbirlerin alınması önemlidir (ve böylece eşitsizlik sınırlanır). Şurası çok açıktır ki, sermaye, hükümetin vergi ve benzeri uygulamalarıyla yeniden dağıtılabilir (veya israf edilebilir).

Geçmiş 400yılıda, bu güçlerin (bir tarafta piyasa ekonomisi eşitsizlik yaratma eğiliminde iken diğer tarafta hükümetler serveti yeniden dağıtması) eşitsizliği (veya eşitsizliğin bulunmadığı) nasıl açıkladığını göreceğiz. Şimdi dikkatimizi bu hikâyeye yöneltelim.

BÖLÜM II

SERMAYE VE EŞİTSİZLİĞİN KISA TARİHİ (1700'lerden Günümüze)

A.Tarım Toplumundan Sanayi Devrimi ve I.Dünya Savaşına Kadar

7. 18.yy- 19.yy Başlarında Avrupada Tarım Toplamları

Konuya, 18.yy.-19.yy. başlarında Avrupa'daki tarım toplumlarıyla başlayalım. Bu toplumlarda sermaye neredeyse tamamen tarım arazileri ve devlet tahvillerinden oluşmaktadır. Piketty bunu şöyle izah etmektedir; "Honore de Balzac ve Jane Austen'in 19.yy başlarında yazdıkları romanlarda tüm okuyucular için servetin doğası oldukça açıktı. Servet; genelde hükümet bonoları veya arazi şeklinde sahibine bağlı varlıklara yapılan düzenli ödemelere bağlı bir kira getirisi olarak kendini göstermekteydi."

Araziler ve hükümet bonoları, her ikisi de ortalama olarak %4-5 oranında bir getiri sağlamışlardır: "Tarım toplumlarında arazilerin ortalama getirisi %4-5dir. Jane Austen ve Honore de Balzac romanlarında belirtildiği üzere, arazi (hükümet bonusu gibi) yatırılan sermaye tutarının %5 gelir getirmektedir... bundan pek sık söz edilmediği anlaşılmaktadır."

Yukarıda belirtildiği gibi, tarımsal toplumlarda ekonomik büyüme oranı oldukça düşük bir düzeyde seyreder, bu 18.yy-19.yy. başlarında Avrupa'da tarımsal toplumlarda gözlenen bir durumdur. Kesin olarak konuşacak olursak, bu dönemdeki büyüme oranı %0.1 dir. Sermaye getiri oranı ve büyüme oranı arasındaki büyük farklılığa bakıldığında, Piketty'nin modelinin yüksek bir sermaye/getiri oranı öngördüğünü ve bizim de bulgumuzun bu yönde olduğu görülmektedir. Özellikle, hem Britanya hem de Fransa'da sermaye/gelir oranı aynı zamanlarda yaklaşık 7 idi.

O dönemlerde, Avrupa'da gelire (sermaye geliri de dahil) uygulanan vergi oranları çok düşük bir seviyede, %5-10 seviyesinde idi. Ve bu vergi oranları artan bir vergi oranı olmaktan ziyade, orantılı idi (artan vergi oranları, 19.yy-20.yy. başlarına kadar gündeme gelmemiştir. Bu yüzden, Avrupa'daki servetin çok yoğun olduğu ve eşit olmayan bir biçimde yayıldığı beklenebilir ki bizim de bulgumuz böyledir. Yazarın açıkladığı gibi, "mevcut tüm kaynaklar, servetin %90 gibi büyük bir kısmının en üst %0,1'lik dilime ait olduğu ve en az %50'lik kısmının da %1'lik bir dilime ait olduğu konusunda hemfikirdirler... bu, eski Fransız rejimi veya 18.yy. İngilteresi kırsal toplumlarının bir karakteristiğidir."

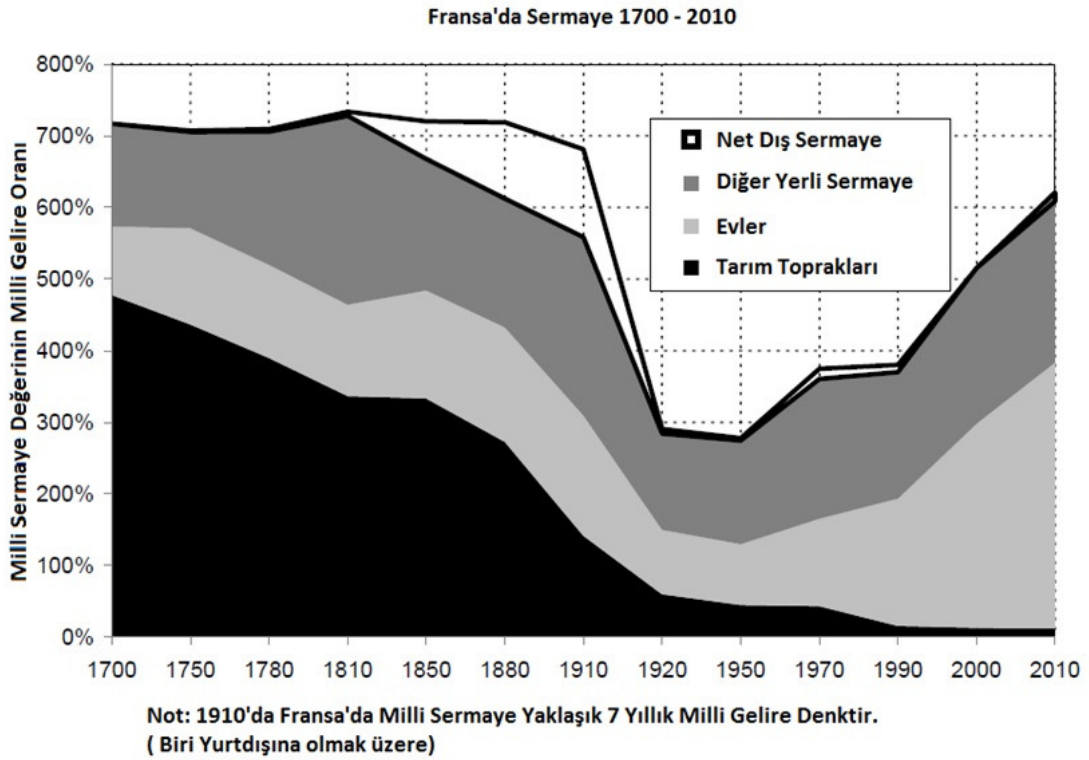
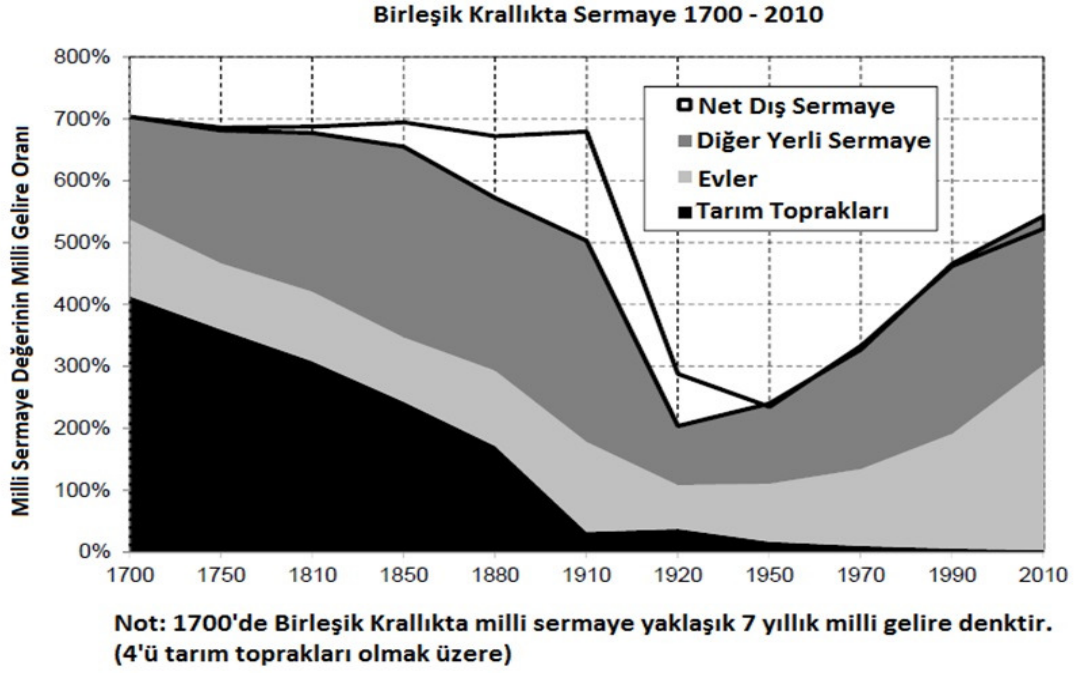
Servet, oldukça yüksek bir oranda yoğunlaşmıştı ve böyle büyük bir serveti sermayeden elde edilen faiz yolu ile kazanabilmekteydiler. Daha da fazlası, servet bir nesilden diğer bir nesile geçmiş ve böylece eşitsizlik zaman içinde sürdürülmüştür.

8. Avrupa'da 19.yy: Sanayi Devrimi ve Dünya'yı Kolonileştirme Yarışı

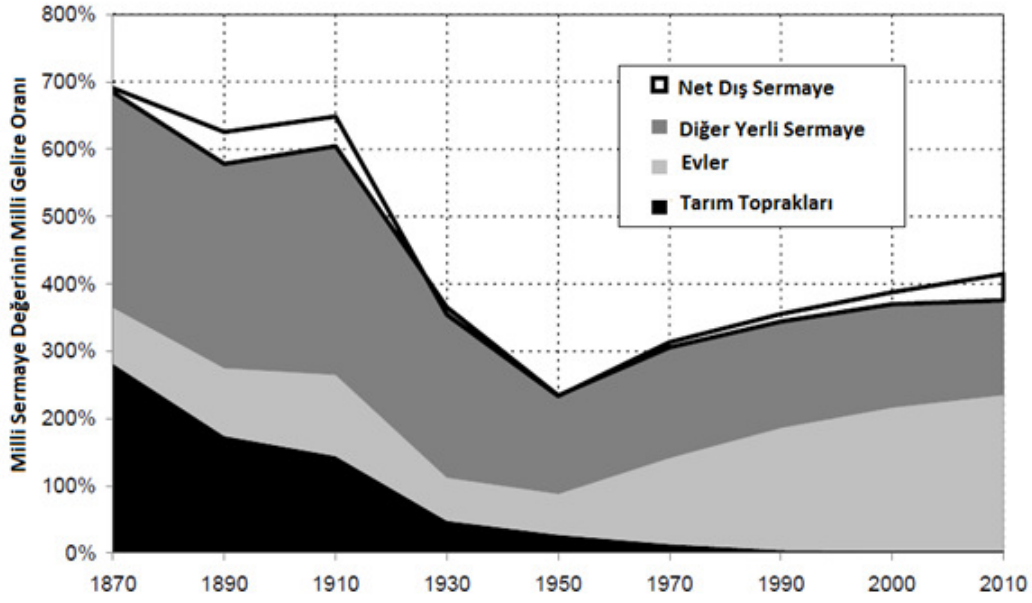
19. yüzyılda, Avrupa'daki zengin ekonomilerde önemli değişiklikler oldu. Öncelikle, sanayi devrimi konusunda bir akım başladı. Bunun sonucu olarak, sanayi varlıkları ile karşılaştırıldığında, tarım arazilerinin değeri düştü ve bu yüzden de sermaye tarımdan sanayiye doğru aktı.

Buna ilaveten, 19.yüzyılda Avrupa'nın zengin ülkeleri kolonileştirme çabalarını yoğunlaştırdılar (bu sanayi devrimine bağlı olmayan bir olgu değildi). Bu ülkeler şunları yaptılar; yeni elde edilen arazilerde yeni yatırım fırsatları açıldı ve böylece Avrupa'daki yerli tarım arazileri üzerinden akan sermayenin artan bir kısmı yabancı varlıkların içerisinde kendine bir yol buldu. Böylelikle, Dünya'yı kolonileştirme yarışı ile birlikte sanayi devrimi Avrupa sermayesinin yüzünü tamamen değiştirdi.

Bunu, aşağıdaki grafiklerde, 1700 –2010 yılları arasında Britanya, Fransa ve Almanya'daki sermaye/gelir oranına baktığımızda görebiliriz.

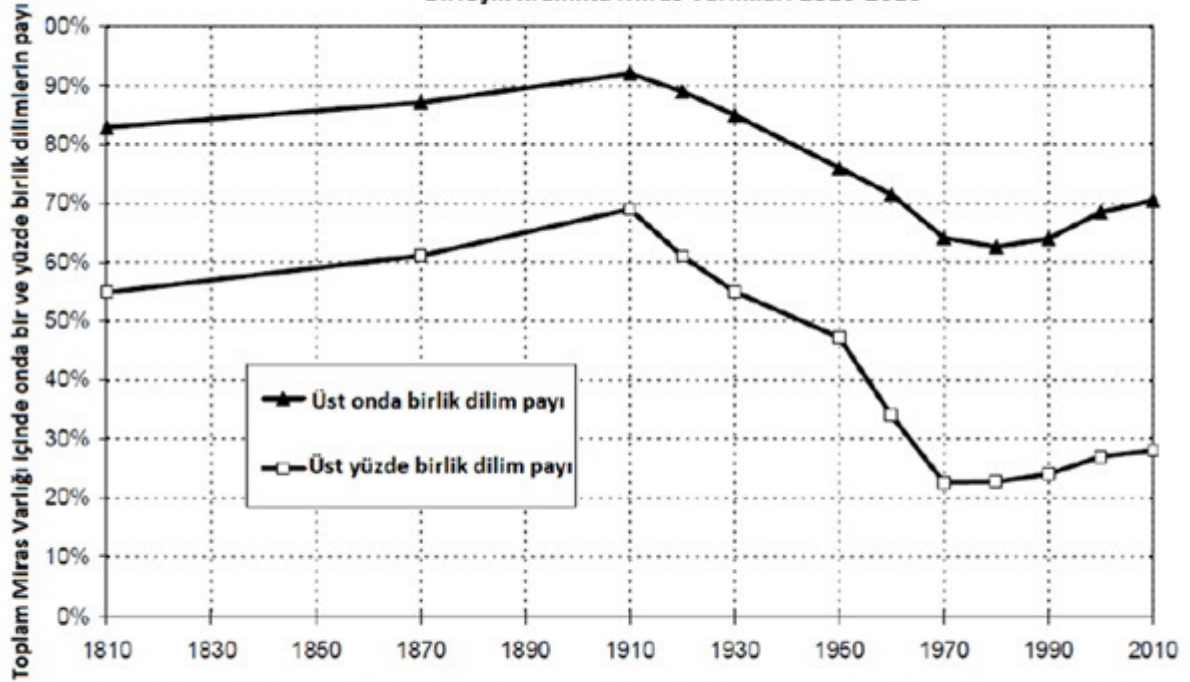

Almanya'da Sermaye 1870 - 2010

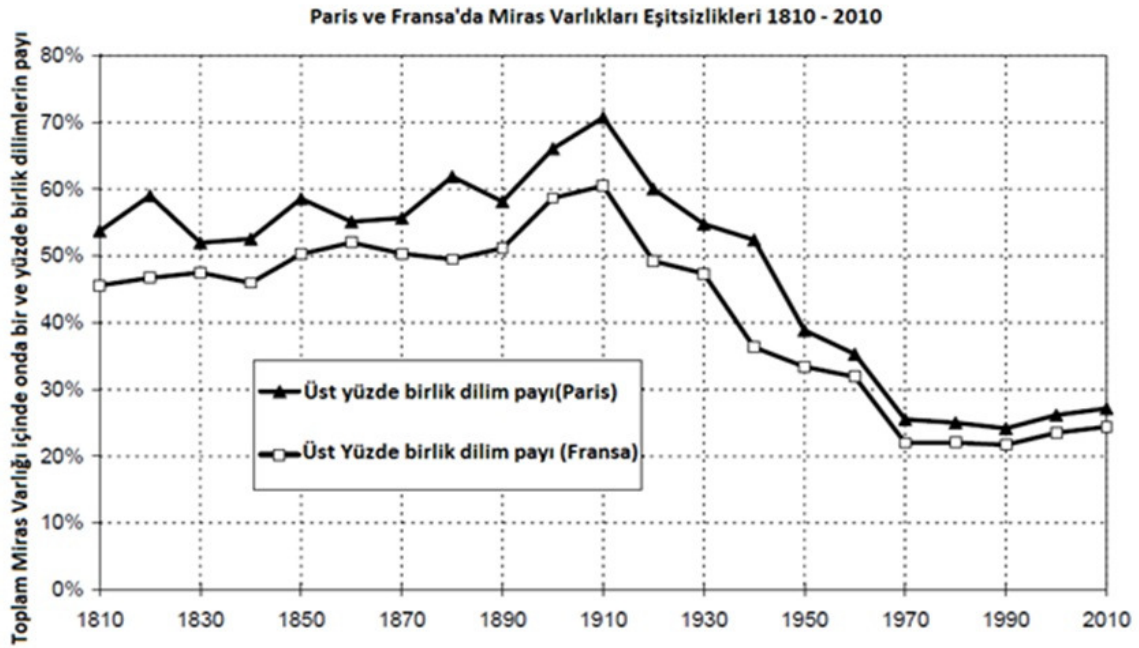

Milli sermaye Almanya'nın 1910 senesinde 6,5 yıllık milli geliri değerindedir.
Kaynak bakınız: piketty.pse.ens.fr/capital21c

Birleşik Krallıkta Miras Varlıkları 1810-2010

Not: 1810-1910'da üst onda birlik dilim miras varlığının %80-90'ını tutarken günümüzde bu oran % 70 olmuştur.

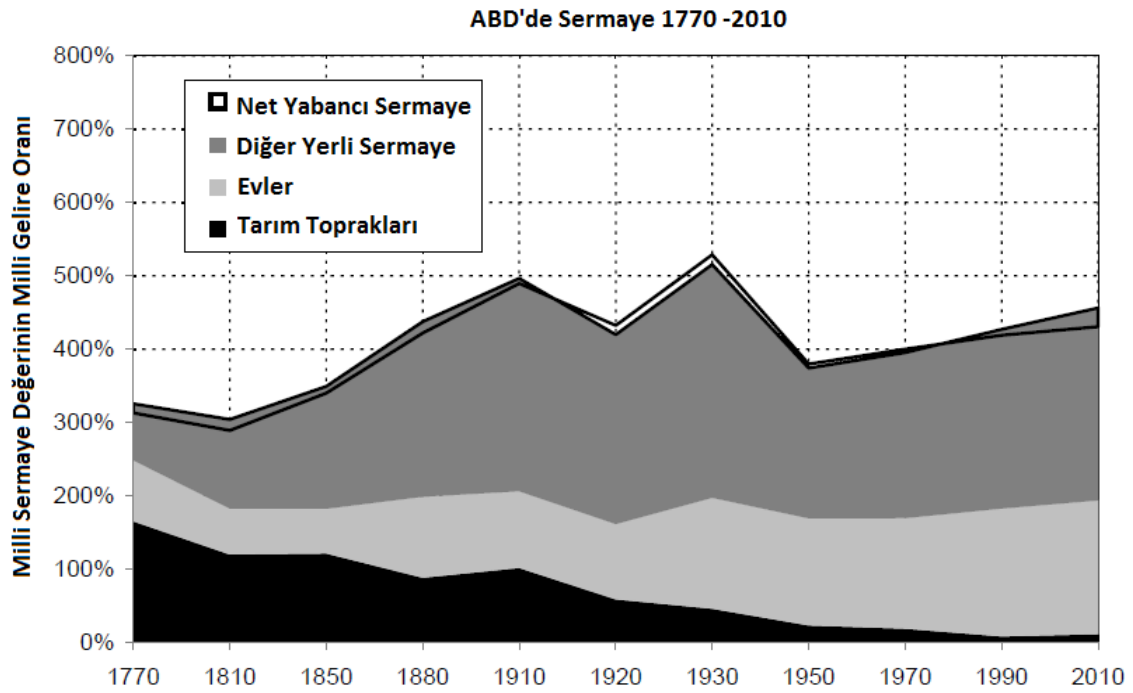
19.yy.'da ortaya çıkan köklü ekonomik değişikliklere rağmen, burada verilen grafikler zaman içinde yayılan sermaye varlıklarının görece önemini göstermenin yanı sıra sermaye/gelir oranının değişikliklerini de göstermektedir (bu oran 7 seviyesinde kalmıştır). Piketty'nin belirttiği gibi, "sermayenin doğası tamamen değişmiştir, ama netice itibarıyla gelire kıyasla toplam tutar hemen hemen hiç değişmemiştir."

19.yy.'da kapitalin yönünün değişmiş olmasına rağmen, servet dağılımındaki eşitsizliğin değişmemiş olması ve hatta artması ilginç bir durumdur. Yazarın da açıkladığı gibi, "ondokuzuncu yüzyıl boyunca, sermaye birikiminin artışı (zaten çok yüksek bir seviyeden başlamıştı) ve hatta 1880 - 1913 döneminde eşitsizlik ivmesinin de artışı şeklinde bir eğilim vardı. Ondokuzuncu yüzyılın başlangıcında, zenginlik hiyerarşisinin üst dilimi %80-85 arasındaydı; yirminci yüzyıl sonuna kadar bu oran %90 nispetinde kaldı. Bu üst dilim, 1800- 1810 döneminde ulusal servetinin %45-50'sine sahipti; bu oran 1850-60 döneminde %50'nin üzerine çıkmış ve 1900-1910 döneminde de %60'a ulaşmıştı. Paris'te 1900-1910 döneminde nüfusun 1/20'den biraz daha fazlası ev sahibi olmuştu, ancak servetin üçte biri oranındaki yoğunluğun hala büyük bir nispet olduğu ve I. Dünya Savaşı öncesindeki on yıllık bir süre boyunca da limitsiz bir şekilde artış göstereceği iddia edilmişti. 19.yy.'da nüfusun üçte ikisi (ülkenin geri kalan nüfusunun yarısı ile karşılaştırıldığında) gelecek nesillere herhangi bir miras bırakmadan ölmüşlerdir. Ancak, 20.yy. başlangıcında, servetin büyük kısmı birikmişti ve en üst dilimin hissesi %55 civarındaydı, bu oran 1880-1890 döneminde %60 nispetine ve daha sonra da I. Dünya Savaşı öncesinde %70 seviyesine yükselmişti. Buna bakarak, savaş yokken servet birikiminin nasıl bu kadar yüksek olduğunu sormak doğaldır."

I. ve II. Dünya Savaşları arasındaki döneme geçmeden önce (ve bu dönemde servetin ve servet yoğunluğunun grafiklerde görüldüğü üzere tamamen tahrip edildiği konusuna geçmeden önce), I. Dünya Savaşı öncesinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Avrupa'dan nasıl ayrıştığı konusuna bakmak gerekir.

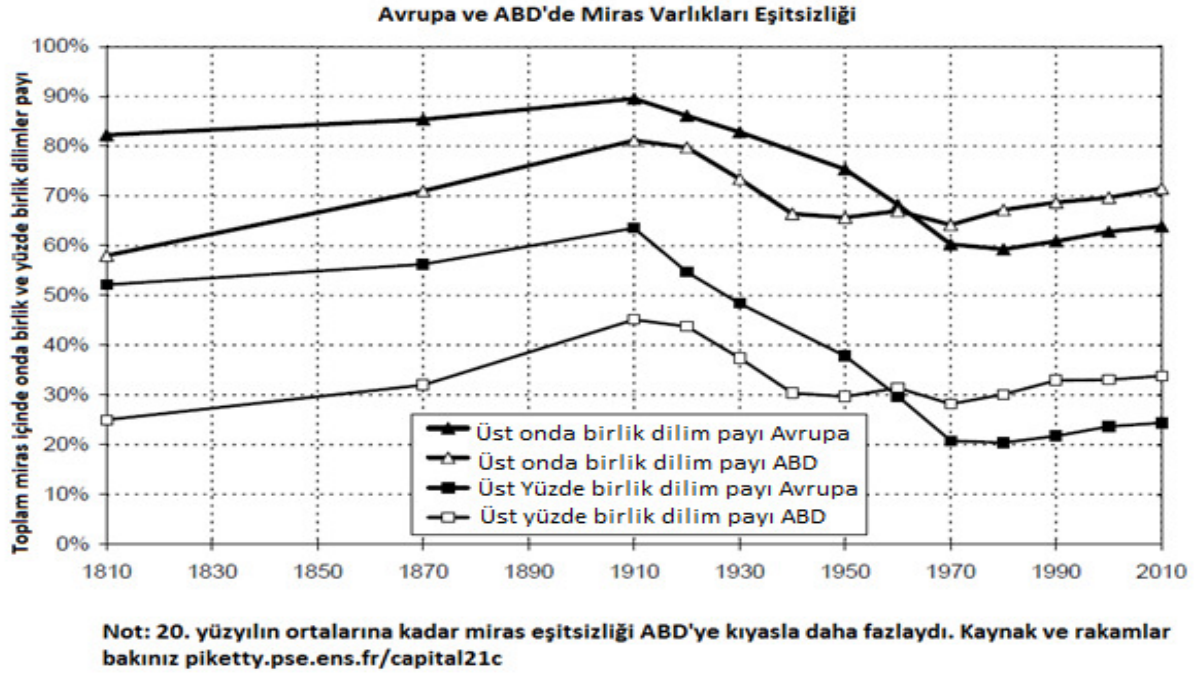
9. 18. ve 19. yy.'da Amerika Birleşik Devletleri

18.yy'da yapılan göçler nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri popüler bir hale gelmiştir. Ancak buraya gelenler genel olarak beraberlerinde önemli ölçüde bir sermaye getirmemişlerdi. Burada tarım arazileri bol ve bundan dolayı da ucuzdu, bu nedenle buyolla sermaye edinme fırsatları da düşüktü. Bu iki nedenle, 18.yy. boyunca, Amerika Birleşik Devletleri'nde sermayenin düzeyi ve görece önemi oldukça düşüktü. Özellikle, 1810 yılına kadar sermaye/gelir oranı tam olarak 3 seviyesinde idi.

Not: 1770'de ABD'de milli sermaye üç yıllık milli gelire denktir. (1,5'i tarım toprakları olmak üzere) Kaynaklar ve rakamlar bakınız piketty.pse.ens.fr/capital21c.

Ancak, 19.yy.'da, sanayi devrimi sayesinde sermaye edinebilmek için yeni fırsatlar oluştu. Böylece, 19.yy. boyunca, sermayenin düzeyi ve görece önemi arttı. Piketty'nin açıkladığı gibi, "Amerika Birleşik Devletleri'nde önemli miktarda hem sanayi sermayesi ve hem de gayrimenkul stoku oluştu. Öyleki, 1910 yılındaki milli gelir, beş yıllık bir milli gelir seviyesine yakın oldu. Hâlbuki bu oran, 1810 yılında 3 idi. Eski Avrupa'daki oran aynı kaldı ancak, yüzyılın yarısında o da düştü."

Sermaye/gelir oranının 19.yy.'da Avrupa'da artmasına rağmen Amerika Birleşik Devletleri'nde artmamasının nedenlerinden biri şudur: Avrupa'daki güçlerin aksine, Amerika Birleşik Devletleri hiçbir zaman bir kolonileşme kalesi olmadı (bu yüzden de Avrupa'nın yaptığı gibi bir yabancı sermaye asla toplamadı). Ancak, Avrupa'ya kıyasla Amerika Birleşik Devletleri'nde büyüme (nüfus artışı da dahil) daha hızlı oldu. Bununla ilgili olarak, büyümenin sermaye/gelir oranını nasıl azalttığını ileriki konularda inceleyeceğiz.

Bunlara rağmen, sermaye /gelir oranı 19.yy. süresince yükseldi ve bunun bir sonucu olarak da servet eşitsizliği oluştu. Ancak, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bu eşitsizlik Avrupa'daki kadar büyük olmadı. Bu durum ilgili grafiklerde görülebilir.

B. 1914-1950 Savaş Yılları: Sermayenin (ve Eşitsizliğin) Yıkılışı

10. Savaşın Fiziksel Tahribatı

Şimdi savaş yıllarına dönelim ve bu yılların servet stoku üzerindeki yıkıcı etkilerini ve sermayenin hem Avrupa hem de Amerika Birleşik Devletleri'nde eşitsiz dağılımı konularını inceleyelim.

Konuya şöyle başlayabiliriz; her iki dünya savaşında da Avrupa'daki fiziksel sermaye (sanayi ekipmanları ve binalar da dahil) tahrip olmuştu ve bu durum toplam servet stoklarının azalması üzerinde çok önemli bir etki yapmıştı. Piketty'nin de işaret ettiği gibi, 1914-1945 arasındaki savaş yıllarında yaşanan sermaye kaybı, savaşın yarattığı fiziksel tahribat ile açıklanabilir. Yazarın açıklamasına göre; "1914-1945 döneminde sermaye/gelir oranındaki düşme, sermayenin (binalar, fabrikalar, alt yapı vb.) fiziksel tahribatı ile sınırlı bir ölçüde açıklanabilir. 1913 yılında, İngiltere, Fransa ve Almanya'da ulusal sermayenin değeri, yıllık milli gelirinin 6,5-7 arasında bir orandaydı ve 1950 yılında 2,5 civarına düştü... I.Dünya Savaşı sırasında özellikle Fransa'da (ülkenin iyice hırpalanan kuzeydoğu ve ön kıyı bölümlerinde); ve II.Dünya Savaşı sırasında Fransa ve Almanya'da; 1944-45'de yapılan yoğun bombalamalar nedeniyle sermayede önemli ölçüde bir fiziki tahribat olmuştur (savaş dönemi I. Dünya Savaşından daha kısa süreli olmasına rağmen teknoloji önemli ölçüde tahrip

olmuştur). Sonuçta, Fransa'da bir yıllık milli gelire eşdeğer olan bir servet tahrip olmuştur (sermaye/gelir oranındaki toplam düşüşün beşte biri ile üçte biri üzerinden hesap edilerek). Almanya'da ise, 1,5 (veya yaklaşık toplam düşüşün üçte biri kadar) bir servet tahribatı olmuştur. Bu durumlar nedeniyle, doğrudan etkilenen iki ülke için çok önemli olsa da, sonuçta bu düşüşler bize toplamdaki düşüşün ancak bir bölümünü izah etmektedir. İngiltere'de fiziksel tahribat daha az şiddette ve I.Dünya Savaşına göre daha önemsizdi, ayrıca II. Dünya Savaşı sırasında, Almanya'da bombalama nedeniyle milli gelirin yüzde 10'ndan daha az idi. Şu anda, ulusal sermaye dört yıllık milli gelir kadar düşmüştür (veya fiziksel tahribat nedeniyle oluşan kaybın 40 katından daha fazla), Fransa ve Almanya'da olduğu gibi"

Avrupa'da sermaye kaybını bir bütün olarak izah etmek için, savaşın fiziksel tahribatının haricindeki diğer sebeplere de bakmamız gerekir. Şimdi bunları, I.Dünya Savaşından başlamak üzere kronolojik olarak inceleyelim.

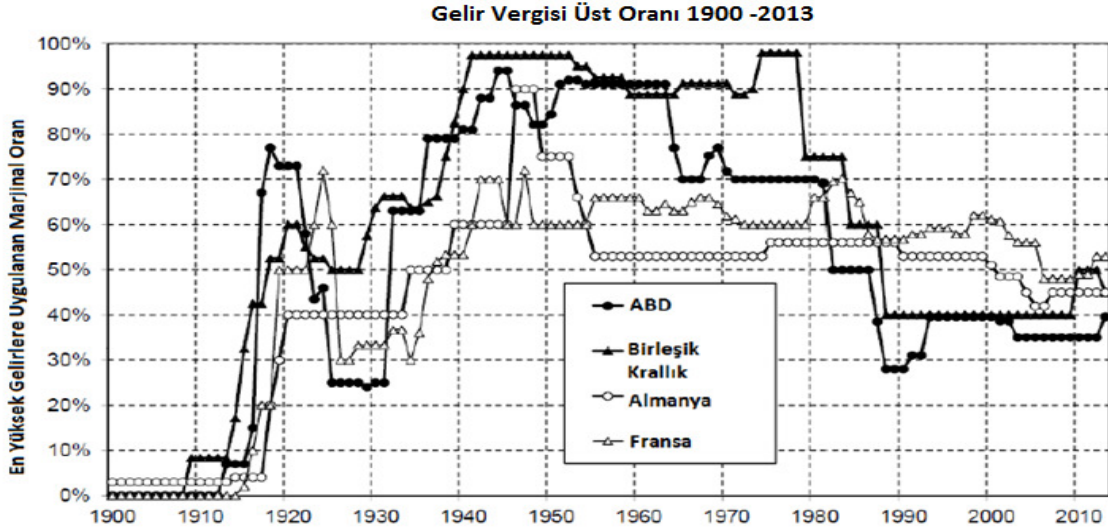
11. Birinci Dünya Savaşı

1914 yılında I. Dünya Savaşı başgösterdiğinde, savaşan hükümetler büyük ölçüde borçluydular. Söz konusu borçları finanse etmek için gerekli olan para, daha önceden finansal ve yabancı kaynaklardan sağlanmıştır (bu servetin sermaye birikiminden gelmesidir). Bu, sermayeyi tahrip etmemiştir. Daha çok hükümetin borçları için transfer edilmiştir.

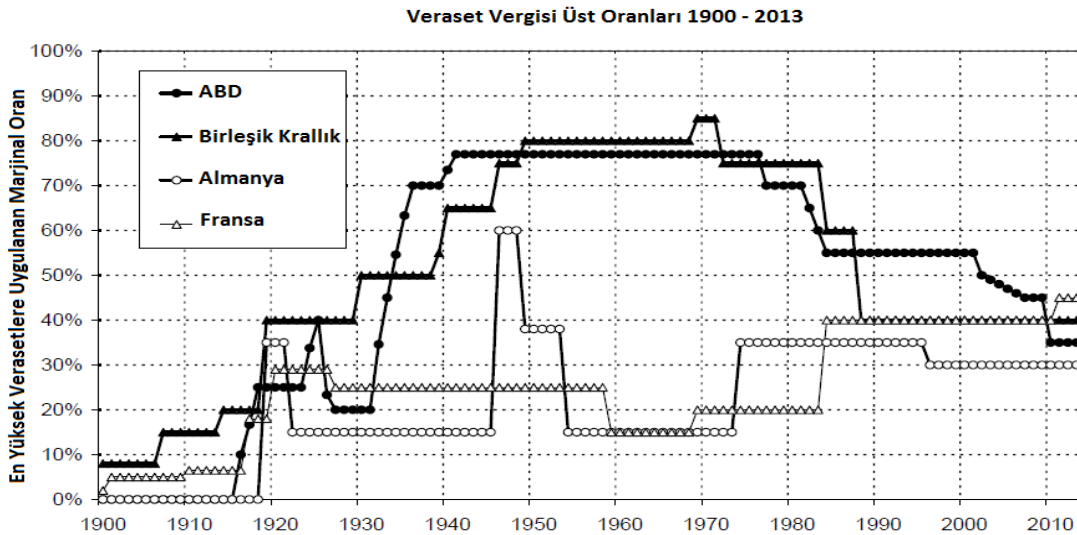
Savaş bittiği zaman, borçlu olan hükümetler, biriktirmiş oldukları borçları olabildiğince çok ödemek istediler ve bunu da birkaç değişik yolla yaptılar. İlk olarak; borçlu olan hükümetler, artan oranlı vergileri (sermayeye uygulanan vergiler dahil) en yüksek seviyede arttırdılar. İkinci olarak; borçlu hükümetler, para basma yoluna gittiler; bu enflasyonu yükseltti ve böylelikle ödemeleri gereken borcun yükünü azalttılar. Bu her iki uygulama da, serveti aşındırdı (bir taraftan servet daha önce hiç olmadığı şekilde vergilendirildi, diğer taraftan da hükümet borçlarının değeri düştü).

Şimdi, öncelikle vergilendirme konusunu inceleyelim. I.Dünya Savaşının ardından, İngiltere, Fransa, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde vergiler önemli oranda arttırıldı ve vergilerin büyük kısmı artan oranlıydı, bu yüzden servet (ve onların servetleri) önemli oranda aşındı. Bu ülkelerdeki en yüksek vergi oranlarını inceleyelim. Piketty'nin açıkladığı gibi " I.Dünya Savaşı öncesinde vergi oranları, en astronomik gelirler için bile oldukça düşük bir seviyede idi. Bu durum, istisna olmaksızın her yerde de böyleydi... 1914 yılına gelinceye kadar bu en üst oran önemsiz bir seviyedeydi ve savaş sonrasında yukarıya doğru fırladı gitti. Fransa'da 1914 yılında gelir vergisi kanunu tam %2 nisbetinde bir üst oran belirlendi ve vergi mükelleflerinin sadece küçük bir azınlığına uygulandı. Bu sadece savaş sonrası ve farklı bir finansal ve politik kapsamda yapılan radikal bir uygulamaydı ve vergi oranları "modern" seviyeye yükseltildi: 1920'de %50, 1924'de %60 ve hatta 1925' de %72... Almanya örneği oldukça ilginçtir; çünkü Almanya savaş öncesinde yirmi yıldan daha fazla bir süredir zaten artan oranlı gelir vergisi uygulamaktaydı. Bu barış yılları süresince, vergi oranları hiçbir zaman önemli bir nispette yükselmedi. Prusya'da en üst oran 1891 yılından 1914 yılına kadar %3 nispetinde sabit kaldı, sonra 1915 yılından 1918 yılına kadar %4 nispetine yükseltildi ve 1919–1920 döneminde politik köklü değişiklikler nedeni ile aniden %40 nispetine fırladı. Amerika Birleşik Devletleri, diğer ülkelere kıyasla, politik ve entellektüel bakımdan artan oranlı vergi uygulamasını kabul etmeye daha hazır bir durumdaydı, 1918 – 1919 yıllarına gelinceye kadar bu duruma öncülük etti ve savaş yılları boyunca önce %67 ve daha sonra da %77 nisbetine yükseltti. İngiltere'de en yüksek oran 1909 yılında %9 olarak kaldı, bu o tarihte dahi çok yüksek bir orandı ancak, savaş sonrasında ani bir artışla %40 oranında arttı."

Sadece gelir vergisi değil, mirasla ilgili vergiler de, I.Dünya Savaşını takip eden yıllarda birden artmıştır. İngiltere’de örneğin; miras vergileri önce %15’e, savaştan sonra %40’a kadar yükselmiştir. Fransa’da bu oranlar %7’den %30’a çıkmıştır. Almanya’da, %0’dan % 35’e ve Amerika Birleşik Devletlerinde %0’dan %40’a yükselmiştir. Böylelikle zenginlerin sermaye stoklarında büyük bir kesinti ortaya çıkmıştır.

Not: Gelir Vergisinin marjinal üst oranı (en yüksek gelirlere uygulanan) ABD’de 1980’de % 70’den 1988’de %28’e düşmüştür. Kaynak ve rakamlar bakınız piketty.pse.ens.fr/capital21c.

Not: Veraset Vergisinin marjinal üst oranı (en yüksek verasetlere uygulanan) ABD’de 1980’de % 70’den 2013’de % 35’e düşmüştür. Kaynak ve rakamlar bakınız piketty.pse.ens.fr/capital21c.

Yukarıda söz edildiği gibi, hükümetler borçlarını ödemek için vergileri arttırmanın yanısıra fazla miktarda para da basmışlardır. Piketty’nin açıklamasıyla; “1914 yılı Ağustos ayı başlarında savaşan güçler, servetin altına dönüşümüne son vermişlerdir. Savaş sonrasında ise tüm ülkeler kabarık kamu borçlarını ödemek için ya para basmışlar ya da tahvil

çıkarmışlardır.” Piyasada artan para miktarı enflasyona sebep olmuştur. Hükümetin iç borçları alacaklılara para olarak ödenmiştir ancak bu paranın değeri, enflasyon nedeniyle giderek azalmıştır. Yerleşik bir durum arz eden bu enflasyon hiç te önemsiz değildi. Yazarın açıkladığı gibi, "1913 ve 1950 yılları arasındaki enflasyon, Fransa’da yıllık %13’ü aşmıştır. Almanya’da enflasyon yıllık %17 idi. Her iki savaştan da politik istikrarsızlık ve hasar bakımından daha az etkilenen İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde ise enflasyon daha düşük seviyelerde; 1913-1950 yılları arasında %3 seviyesindeydi. Bu durum bile fiyatların üç ile çarpılması anlamına geliyordu."

Ayrıca, enflasyon nedeniyle yükselen fiyatları düşürmek için hükümetler her yerde kira kontrolü yapmaya başladı. Bu gayrimenkullerin fiyatlarını düşürdü ve böylece özel sermaye bir kez daha hasara uğradı. Piketty’ye göre, "savaş sonrası yıllarda konut fiyatları tarihsel olarak dip seviyeye indi. Bunun sebebi, 1920’li yılların başından beri hükümetlerin hemen hemen her yerde uyguladıkları kira kontrol politikalarıdır... Kiralar, diğer fiyatlara göre daha hızlı düştü. Ev sahipleri konutlarından daha az kazanç sağlarken, düşük kiralar kiracıları bir miktar kazançlı çıkardı, sonuçta gayrimenkul fiyatları düştü."

12. Büyük Buhran ve 1929’da Borsanın Çöküşü

I. Dünya Savaşı, sermayenin düşüşüyle ilgili sadece bir başlangıçtı. Ancak, daha sonra neler olduğunu bir düşünelim: 1929 yılında borsa çöktü. Özellikle, büyük sermaye stokları bir gecede yok oldu, arkasından bankalar ve şirketler de iflas ettiler.

29 buhranı kısa dönemde sadece özel sermayeye zarar vermedi. Borsanın çöküşü ve istikrarsızlığın başgöstermesi sonucunda genel olarak hisse senetlerinin değeri düştü ve mevcut değerlerinin oldukça altında yer aldı. Bunlardan daha da önemlisi, özel mülkiyetinin yanı sıra, dizginsiz bir şekilde kalan serbest piyasada pek çok sorgulamalar başladı. Sonuç itibarıyla, gelişmiş dünyadaki hükümetler, sermayeden elde edilen kazançlar üzerindeki vergileri arttırarak ve serbest piyasa üzerinde bir takım düzenlemeler yaparak ve hatta (özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında) bir kamulaştırma çılgınlığı içerisinde özel varlıkları satın almışlardır. Tekrar etmek gerekirse, alınan tüm bu tedbirler özel sermayenin düzeyini ve görece önemini tahrip etmiştir.

13. II. Dünya Savaşı ve sonrası

13a. II. Dünya Savaşı ve sonrası

Büyük Buhran II. Dünya Savaşına kadar devam etti. Bu süreç içerisinde sermaye bir darbe daha aldı (I.Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan aynı sebepler nedeniyle özellikle fiziksel sermaye hasar gördü). Hükümetler kendi vatandaşlarından borç para aldı, borçlarını geri ödemek üzere para bastılar ve enflasyon baş gösterdi ve enflasyonun etkisini ortadan kaldırmak için kira kontrol sistemini uygulamaya koydular.

1950’ye kadar, Avrupa’daki sermaye darmadağan oldu. II. Dünya Savaşı öncesinde, sermaye/gelir rasyosu 6-7’lerde iken 1950’de 2-3 civarına düştü. Savaş öncesinde, Avrupa’da olduğu gibi, Amerika Birleşik Devletleri’nde de önemli bir sermaye birikimi olmamıştı. Hatta savaş Amerika Birleşik Devletleri’ni fazla etkilemedi. Bundan dolayı, Amerika Birleşik Devletleri’nde sermayenin düşüşü Avrupa’da olduğu kadar şiddetli değildi. Özellikle, Amerika Birleşik Devletleri’nde sermaye/gelir oranı 5’den 3.5’e düştü.

Savaş yılları sadece sermayeyi tahrip etmekle kalmamış, aynı zamanda eşitsizliği de arttırmıştır (servetin payındaki %10’dan %1’e kadar olan düşüşleri gösteren grafikleri

hatırlayınız). Bu durum, daima en üst seviyede yer almış sermayenin nasıl tahrip edildiğini gösteren bir sonuçtur. Piketty'nin açıklamasıyla, "büyük ölçüde savaşın ortaya çıkardığı bu kaos, 20. yy.'daki eşitsizliklere sebebiyet vererek politik ve ekonomik şoklar yarattı. Eşitliğin sağlanmasına dönük, çatışma içermeyen çalışmalar yoktu. 20.yy.'da, demokratik veya ekonomik rasyonelliğin uyumu değil, ama savaş geçmişi sildi ve toplumun geçmişe bir sünger çekmesini sağladı. Bu şoklar neler idi?... Her iki dünya savaşının yaptığı tahribat, büyük buhran nedeniyle olan iflaslar ve bu dönemde uygulanan kamu politikaları (kira kontrolünden özelleştirmelere ve enflasyona, hükümet borçlarından rantıye elde eden sınıfa kadar). Tüm bu durumlar, 1914-1915 yıllarında sermaye/gelir oranında keskin düşüşlere ve milli gelir içinde sermayeden gelen gelir paylarının azalmasına neden oldu. Ancak, sermaye, emek gücünden çok daha fazla yoğunlukta idi, bu yüzden sermayeden elde edilen gelir, gelir sıralamasının en üst diliminde (hatta en üst dilimin bile daha üzerinde) temsil edildi. Dolayısıyla, üst gelir grubunun payının azaldığı 1914-1945 döneminde, sermayenin ve bilhassa özel sermayenin direnç gösterdiği şokların ve gelir eşitsizliğine sebebiyet veren şokların varlığının gerçekliği ortada olup, şaşırtıcı bir sürpriz değildir."

20.yy. başlarındaki pekçok zengin bireyin %10'luk (özellikle en tepe noktadaki %1) nispetindeki sermaye kaybı gerçekten dikkat çekicidir ve bu durumun ne kadar şiddetli olduğunu anlamak için, rakamlara bakmak gereklidir. Fransa'da, örneğin, "1910-1920 döneminde toplam servetin %90'ına sahip olan üst tabakanın payı, 1951-1970 döneminde oran olarak %60-70'e düşmüştür; En üst yüzdelik pay 1910-1920 döneminde %60 iken 1950-1970 döneminde %20-30 düzeyine düşmüştür. Verileri temin edilebilen diğer Avrupa ülkelerinin bilgileri de bunun genel bir olgu olduğunu doğrulamaktadır. İngiltere'de en üst dilimin payı I.Dünya Savaşı öncesindeki %90 seviyesinden oldukça hızlı düşerek, 1970'li yıllarda %60-65 oranına inmiştir... 20.yy.'ın şoklarından sonra, en üst dilimin payı düşmüş ve 1910-1920 dönemindeki %70'ler seviyesinden, 1970-1980 döneminde %20 seviyesine düşmüştür."

Amerika Birleşik Devletleri'nde de durum aynıydı. Özellikle "1910 yılında, sermaye eşitsizliği Avrupa'dan daha az olsa da yine de yüksek seviyede idi: toplam servetin %80'ine sahip olan en üst tabaka ve %45 civarındaki ikinci üst dilim", 1950 yılına kadar, bu rakamlar sırasıyla %65 ve %30'a düşmüştür.

13 b. Zenginlikteki Düşüş ve Orta Sınıfın Yükselişi

Servetten en fazla faydayı kim sağlamıştır? İlginçtir ki hiç kimse. Aksine, servet sahibi olanların sermaye kaybı hemen hemen tamamen, yeni oluşan orta sınıfa gitmiştir; "Her durumda, en zengin %10'luk kısmın 'babadan kalma orta sınıfa' (servet hiyerarşisinin % 40'ı orta sınıf olarak tanımlanmaktadır) gittiğini ve nüfusun yarısını oluşturan en fakir ve toplam servetin en düşük kısmına (genel olarak %5 civarı) gitmediğini biliyoruz... Buradaki önemli yapısal dönüşüm; nüfusun yaklaşık yarısını temsil eden, kendileri için yeterli sermaye edinmeye gayret eden ve ulusal servetin üçte birinden üçte ikisine ulaşmaya çalışan bireylerin oluşturduğu bir orta sınıfın belirmesidir."

Orta sınıfın yükselişini nasıl izah edebiliriz? Burada birkaç önemli faktör vardır. Bunlardan biri; sermaye önemli ölçüde tahrip olduğundan, geliri belirleyen unsurlar arasında emeğin daha fazla önem kazanmış olmasıdır (çok servet sahibi olanlar artık mirasa daha fazla bağımlı değildir, en yüksek geliri ise çalışanlar kazanır) ve bu da sermayeye demokratik bir erişim demektir. Piketty'ye göre, "II. Dünya Savaşı takip eden on yıllık süreç içerisinde, mirasa dayalı servet önemini kaybetmiştir ve belki de tarihte ilk kez olarak, iş ve çalışma üst-tepe noktaya doğru giden en emin yol olmuştur."

Ayrıca, artan oranlı vergiler savaş yılları boyunca ve II. Dünya Savaşı sonrasında da geçerli

olmuş ve artık savaş giderlerini karşılamak için değil sağlık, eğitim, emeklilik ve iş sigortası gibi sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması için kullanılmaya başlanmıştır. Yazarın söylediği gibi “hükümetin elde ettiği bu vergi gelirlerinin nerelerde kullanıldığının tarihçesine bir bakalım: ‘sosyal devletin inşa edilmesi’ için. 19.yy.’da hükümetler bu vergi gelirlerinin büyük bir kısmını hükümlerlik misyonlarını sürdürmeye harcıyorlardı. Oysa bugün aynı fonksiyonları milli gelirin yirmide birinden daha az bir gelirle yürütmektedirler. Toplanan vergi miktarındaki artışlar hükümetleri giderek daha geniş toplumsal işlevleri yerine getirme durumunda bırakmıştır ki; bu hizmetler, bugün ülkelerin durumlarına bağlı olarak, milli gelirin dörtte biri ile üçte biri arasındaki bir gelirle yürütülmektedir. Bu gelirler iki eşit bölüme ayrılabilir, bir yarısı sağlık ve eğitim giderlerine ayrılırken diğer yarısı ise ikame gelirler ve transfer ödemelerine ayrılabilir.”

Günümüzde, gelişmiş olan bu sosyal hizmetler nedeniyle hiç şüphe yok ki herkesin yaşam kalitesi daha da iyileşmiştir. Ancak, sermayenin yeniden dağılımına gelindiğinde, sosyal devlet esas itibarıyla kendisinin belirlediği yüksek ücretle yaşamını sağlamaya çalışan orta sınıfı tercih etmişti.

Buraya kadar işlediğimiz konularda, savaş yıllarının sermayeyi tamamen nasıl şekillendirdiğini gördük. Bu noktada, sermayenin hem düzeyi, hem de görece önemi azalmış ve sermayenin önemli bir bölümü zenginlerden yeni oluşan orta sınıfa doğru kaymıştır (bu şekilde eşitsizlik de azalmıştır). Böylelikle, sermayenin ve sermayenin eşitsiz dağılımının savaş sonrası yıllardan günümüze kadar olan süreçteki hareketlerini görmüş olduk.

C.II. Dünya Savaşı Sonrasında Günümüze

14.1950 - 1980

1950-1970 döneminde Batı Avrupa’da olduğundan daha fazla, Amerika Birleşik Devletlerinde ekonomi dalgalanmayı sürdürmüştür. Özellikle kişi başına düşen milli gelir Batı Avrupa ülkelerinde %0,7’den %4’e ani bir yükselme yaparken, Amerika Birleşik Devletleri’nde %1,5’den % 2,4’e çıkmıştır. Savaş yıllarındaki sebepler nedeniyle her iki ülkede de tıkanan ekonomik gelişmeler, buldukları bu ilk fırsatta sıçrama yapmışlardır.

Batı Avrupa ülkeleri bu süreç içerisinde Amerika Birleşik Devletleri’nden daha fazla bir performans büyümesi göstermişlerdir. Bunun gerçek sebebine bakıldığında, Batı Avrupa ülkelerinin ekonomisinin o dönemlerde Amerika Birleşik Devletleri’nden daha az gelişmiş bir durumda olduğudur (savaştan daha çok etkileniş olmalarıdır) ve bu yüzden de Batı Avrupa ülkelerinde sıçrama etkisi daha belirgin olmuştur. Piketty’nin açıkladığı gibi, “tarihsel perspektifte bakıldığında, 1914-1945 dönemi boyunca Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri’nin gerisinde kalmış fakat savaş sonrasındaki otuz yıllık sıradışı dönemde, ‘muhteşem otuz yıl Trente Glorieuses’ döneminde sıçramayı yakalamıştır. Bu sıçrama tamamlandığında, hem Avrupa ve hem de Amerika Birleşik Devletleri küresel teknolojik öncülükte sınıra gelmiş, aynı zamanda ekonomik öncülüğün karakteristiğiyle büyümeleri de görece yavaşlamıştır.”

Buna rağmen, ne Amerika Birleşik Devletleri, ne de Avrupa ülkeleri, 1970’li yıllardaki yavaşlamanın, sıçramanın sona erdiğinin kaçınılmaz bir sonucu olduğuna inanmamıştır. Aksine, her iki ülke de, önceki on yılda piyasaya çeşitli müdahaleler -piyasa düzenlemeleri, yüksek vergiler ve sanayi özelleştirmeleri gibi- yapıldığı tespit edilmiştir.

15. 1980'den Günümüze

Konumuza piyasa düzenlemeleri ile başlayalım. Piketty'nin açıkladığı gibi "1980'li yıllarda dünya genelinde ülkeleri etkisi altına alan, finansal piyasaların ve sermaye akışının yeniden düzenlenmesi, mal ve hizmetler piyasasının serbestleştirilmesini de içeren ekonominin özelleştirilmesi süreci oldukça zor ve karmaşık olmuştur. Büyük Buhran ve sonrasındaki felaketler hafızalardaydı. 1970'li yıllarda baş gösteren 'stagflasyon' olgusu, savaş sonrası Keynezyen uzlaşma sınırlarını belirlemişti. Savaş sonrasında yeniden yapılanma ve 'muhteşem 30 yıl'ın yüksek büyüme oranları, devletin rolünde sınırsız genişlemenin hikmeti ve milli hasılayı arttırma iddialarını sorgulamak doğaldı. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de 1979-1980lerin 'muhafazakâr devrimler' ile düzenleme hareketi başladı (sıçrama kaçınılmaz bir süreç olmasına rağmen...)."

Piyasalarının serbestleştirilmesinin yanısıra, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere artan oranlı vergilerini de indirdiler: "1830'lu yıllardan 1970'li yıllara gelinceye kadar eşitlik konusundaki uygulamalardan sonra, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere bu konudaki uygulamalarını tam ters yönde değiştirdiler. Geçen otuz yıldan daha uzun süredir en yüksek gelir vergisi oranı Fransa ve Almanya'daki vergilerden daha yüksek olmasına rağmen, bu ülkelerin seviyelerinin altına düştü. Vergi oranları; 1930-2010 döneminde %50-60 seviyesinde kalırken (bu periyodun sonuna doğru biraz düşüş gösterdi), İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde 1930-1980 dönemindeki %80-90 oranından, 1980-2010 döneminde %30-40 oranına düştü (1986 yılında Reagan'ın vergi reformundan sonra %28 noktasına kadar geriledi)."

Bu arada, Fransa (ve İngiltere), milli sanayilerini özelleştirme yoluna gittiler.

Piyasaların serbestleştirilmesi ve kamu varlıklarının satılması (özel sektöre), gelişmiş dünya ülkelerinde özel sermaye stoku artışına büyük bir etki yapmıştır. Aynı zamanda, artan oranlı vergilerdeki düşüş, sermayenin artan bir şekilde en üst tabakada yoğunlaşmasını sağlamıştır. Böylece, 1980'li yıllarda hem sermaye getirisinde hem de eşitsizlik düzeyinde artış görülmüştür. Ancak, gelişmiş dünyayı bu yöne iten faktörler, sadece yukarıda belirtilen faktörler değildir.

Ayrıca, ekonomik büyüme oranının 1970 yılından sonra yavaşlamış olması da bunda rol oynamıştır. Görmüş olduğumuz gibi, yüksek büyüme sermayenin nispi önemini azaltır ki bu yüzden 1970'den sonra büyüme yavaşlamış böylece sermaye düzeyinin ve öneminin gelire kıyasla artmasına imkan sağlamıştır. Ve sermaye doğası gereği zamanla tekrar birikme eğilimine girmiş (her şey eşit olarak), dönem boyunca sermaye hem daha önemli hale gelmiş hem de daha çok birikmiştir.

Buna ilaveten, son 30 yıl içerisinde ücretlerdeki eşitsizlik pek çok yerde artmış -özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde- ki bunun da sermaye eşitsizliğinin artmasına katkı sağladığını görüyoruz.

Hem sermayenin getirisi ve hem de eşitsizlikteki artış rakamlarla da gösterilebilir. Öncelikle sermaye/gelir oranlarını ele alalım. Amerika Birleşik Devletlerinde sermaye/gelir oranı savaş sonrası süreçte 3.5 oranından bugün hemen hemen 5'e çıkmıştır. İngiltere'de sermaye/gelir oranı II. Dünya Savaşından sonra 2'nin üzerindeki seviyesinden bugün 5.5'a yükselmiştir. Benzer şekilde Fransa'da sermaye/gelir oranı 3'ün altında iken 6'nın üzerine, Almanya'da ise 2'nin üzerinde iken 4'ün üzerine çıkmıştır.

Üst tabakada bulunanların sermaye sahipliği bakımından oransal sayıları (%10'luk üst ve %1'lik üst), 1970'li ve 1980'li yıllardan bu yana yükselmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde, örneğin, %1'lik üst tabakadaki sermaye sahipliği %30'un altında iken yaklaşık

%35'e yükselirken, %10'luk üst tabakadaki sermaye sahipliği %60'ın üzerinde iken %70'in üzerine çıkmıştır. İngiltere'de ise, %1'lik üst tabakadaki sermaye sahipliği %20'nin üstünde iken %30'un üstüne yükselmiş, % 10'luk üst tabakadaki sermaye sahipliği de %60'ın üzerinde iken %70'e çıkmıştır. Fransa'da ise, yükselme bu kadar keskin olmamakla birlikte yine de artış izlenmiş: %1'lik üst tabakadaki sermaye sahipliği %21'den % 25'e yükselirken, % 10'luk üst tabakadaki sermaye sahipliği % 60'dan % 63'e çıkmıştır.

BÖLÜM III

SERMAYENİN GELECEĞİ (VE EŞİTSİZLİK)

16. Sermayenin Geleceği (ve Eşitsizlik)

Tüm bu başlıklara baktığımızda gördüklerimiz nelerdir? Veri ekonomik büyüme oranının, gelişen dünyada gelecek on yıllık dönemde %1-2 arasında kalacağı beklenmektedir. Diğer yandan, sermaye/gelir oranının büyümeye devam edeceği beklenmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere; Piketty, sermaye/gelir oranının dünya genelinde 2100 yılına kadar %7'ye yükseleceğini varsaymaktadır.

Sermayenin doğal eğiliminin üst noktada toplanma olduğu gerçeği veri iken; sermaye sahipliğindeki eşitsizliğin de artmaya devam edeceğini beklemeliyiz. Diğer bir ifadeyle, orta sınıfın yavaş yavaş buharlaşmaya başlayacağını beklemeliyiz. Elbette artan oranlı vergiler önemli bir şekilde yükselmedikçe.

O halde, burada önemli olan nedir? Bu durum gerçekten bir problem midir? Şimdiye kadar adalet konu edilmekten kaçınılmıştır, ancak şimdi bu soruyla yüzleşmek zorundayız.

17. Adalet Konusu

Emek gelirlerinde oluşan farklılıkların ve sermaye birikiminde ortaya çıkan farklılıkların adil olduğuna inanılsa bile, adalet konusu en üst tabakadaki sermaye birikiminin özellikle mirasa dayalı servetin sermayeye ve tüm topluma hakim olacak şekilde meylettiği gibi bir durumu düşündüğümüzde ciddi bir şekilde gündeme gelmektedir. Şüphesiz ki, bu durum sermaye birikiminin olduğu ve yoğunlaştığı yerde ortaya çıkan doğal bir sonucudur daha önce de gördüğümüz gibi, bu " $r > g$ "² eşitsizliğinin doğal bir sonucudur (her şey eşit olmaktadır) (ki bunun anlamı artan oranlı vergilerin kısıtlanmasıdır veya birikmiş olan servetin yeniden dağıtılmasıdır). Piketty'nin açıkladığı gibi, "sermaye getiri oranı, ekonominin büyüme oranından önemli ve kalıcı bir şekilde daha yüksek olduğunda, mirasın (geçmişte biriken sermayenin), tasarruflar (şimdi birikmiş servet) üzerinde bir hakimiyet kurması da kaçınılmazdır. Keskin bir bakışla, durum başka türlü de olabilir, ancak durumu bu yöne iten güçler oldukça kuvvetlidir. " $r > g$ " eşitsizliğinin bir anlamda geleceği yiyip bitireceği düşünülebilir: geçmişten gelen sermaye, emek gücünden olmasa da, çalışma ile kazanılan tasarruf edilebilir gelirlerden çok daha hızlı ve otomatik bir şekilde büyümektedir. Bunun da, geçmişte yaratılan eşitsizlikler ve dolayısıyla miras gelirleri üzerinde orantısız ve kalıcı bir trend yaratması kaçınılmaz bir durumdur."

Bu durum boş bir spekülasyon değildir: mirasa dayalı servetin önemi, gelişmiş dünyada her yerde ve özellikle Avrupa'da belirgin bir şekilde artmaktadır. Fransa'yı örnek olarak alalım. Yazarın izah ettiği gibi, Fransa'da "mirasa dayalı servetin toplam servet içerisindeki payı 1970'li yıllarda tedrici bir şekilde yükselme göstermiştir. Aynı şekilde mirasa dayalı varlıkların, servetin çoğunluğu içerisindeki payı da 1980'li yıllarda artmıştır. Elde edilen son rakamlara bakıldığında, bu rakamların 2010 yılında Fransa'daki özel sermayenin üçte ikisini temsil ettiği görülmektedir. Tasarruflardan elde edilen birikmiş sermayenin üçte birini temsil etmesine rağmen, günümüzde, mirasa dayalı sermaye akışının çok yüksek miktarda olduğu gözönünde tutulduğunda; eğilimin devam etmesi durumunda, bu oranın önümüzdeki on yıllarda giderek artış göstereceği, 2020 yılına kadar sürpriz bir şekilde %70 oranına yükseleceği ve 2020'li yıllarda da %80 oranını bulacağı hususu oldukça muhtemeldir.

² r =sermaye getiri oranı, g =ekonomik büyüme oranı

Şayet, yüzde 1’lik büyüme oranı ve yüzde 5’lik sermaye getiri oranı senaryosunun doğru olduğu kabul edilirse; mirasa dayalı sermaye payı artmaya devam edecek, 2050’li yıllara gelinceye kadar %90 seviyesine veya yaklaşık ‘güzel dönem Belle Epoque’ seviyesine kadar yükselecektir."

Fransa mirasa dayalı servetin önemi konusunda öncülük ederken, eldeki deliller gelişmiş dünyadaki diğer ülkelerin de Fransa’nın gerisinde kalmadıklarını (ve aynı yönde hareket ettiklerini) göstermektedir.

Mirasa dayalı sermayenin hakim olduğu bir dünyada temelde haksızlığın olduğu açıktır; Yine de Piketty’nin yaptığı açıklamaya bakalım: “bizim demokratik toplumumuz meritokratik ³ bir dünya görüşüne sahiptir veya öyle bir umut içerisindedir, ki bununla eşitsizliğin akrabalık ilişkilerinden ziyade, liyakat ve çabaya dayalı olduğu bir toplum inancını kastediyorum. Bu inanç ve umut modern toplumlarda çok önemli bir rol oynar. Basit bir sebeple: demokraside, tüm vatandaşların haklarının sözde eşitliği, yaşam koşullarının gerçek eşitsizliği ile büyük oranda çelişmektedir ve bu çelişkilerin aşılabilmesi için sosyal eşitsizliklerin, keyfi bir takım şartlardan ziyade rasyonel ve evrensel ilkelere dayanması hayati önem taşımaktadır. Bu yüzden de, eşitsizlik, gerçekte mümkün olduğu kadar ve en azından söylem olarak da adil ve hepimiz için yararlı olmalıdır.”

Gelişmiş dünyadaki nüfusun, büyüyen eşitsizlik karşısında gittikçe artan bir şekilde huzursuz olduğuna onların gözü önünde tanıklık edildiğine dair işaretlerle bulunmaktadır. Şayet, Piketty’nin söylediği doğru ise ve sermayenin birikmesi ve yoğunlaşmasının mevcut eğilimi devam ediyorsa ve şiddetleniyorsa, bu durumda halkın bunu onaylamaması elbette durumun devamına ve şiddetine bağlıdır.

18. Çözüm: Sermaye Üzerinde Artan Oranlı Vergi

Piketty için, sermayenin en üst tabakada yoğunlaşmasını (mirasa dayalı servetin toplumu hâkimiyet altına almaya başlamasını) önlemenin en kolay ve en iyi yolu, sermayeye ilgili artan oranlı vergilerin yükseltilmesidir. Piketty’nin açıkladığı gibi, “doğru çözüm sermayeye yıllık artan oranlı vergi uygulanmasıdır”. Bu uygulamayla, rekabet ve teşvikler korunurken, eşitsizliğin önlenmesi de sağlanmış olacaktır."

Şüphesiz ki sorun şudur: insanlar vergi ödemeyi sevmezler; bu yüzden sermayelerini vergi ödemediği yatırılabilecekleri bir yer olduğunda, oraya yönelip oradan menfaat sağlamaya başlarlar. Daha da fazlası, sermaye vergilendirilmediğinde ayrıca bir zenginlik daha yaratmaktadır; bu durumda sermaye için yüksek vergi ödemekte olduğu yerlerden geri çekilmek, vergi ödemeyecekleri bir alanda değerlendirmek ve böylece vergilerini düşürmek, her zaman daha cazip olacaktır. Bu vergi cenneti olarak anılan yerlerde gerçekleşmektedir.

Bu nedenle, sermayenin bir ülkeden kaçmasını engellemek için, ülkeler sermayeye uygulamakta oldukları vergileri düşürmek zorunda kalmaktadırlar. Piketty’nin izah ettiği gibi, “dünyada sermayenin serbestçe akışındaki rekabetin artmış olması, pek çok hükümeti, vergi gelirlerini artan oranlı vergilerden ayırmak durumunda bırakmıştır. Bu Avrupa ülkeleri için doğru bir uygulamadır. Çünkü orada bulunan küçük devletler için, koordine edilmiş bir vergi politikasının başarı ile uygulanması mümkün olmamaktadır. Sonuç itibarıyla, bu durum taban ile tavan tabaka arasındaki, örneğin, emek geliri vergisi kesintisi, kurumsal vergi oranındaki kesintiler, faiz, temettü ve diğer finansal gelir kaynaklarından elde edilen gelirlerden yapılan vergi kesintileri konusundaki sonsuz yarışın sonucudur.”

³ liyakata dayalı bir yönetim anlayışını benimseyen devlet modeli

Bu durum veri kabul edildiğinde; sermayeye uygulanmakta olan artan oranlı vergileri arttırmak için geçerli tek yol, uluslararası alanda iyi bir işbirliği yapmak olacaktır. Zira tüm dünya ülkeleri için en ideal durum, sermayeye uygulanan artan oranlı vergi uygulamalarını kabul etmek ve onları tatbik etmek olacaktır. Ancak, ülkeler arasında yapılan bu işbirliği seviyesinin başarıya ulaşması oldukça zordur. Piketty'nin de izah ettiği gibi, "sermayeye uygulanan küresel vergi ütöpik bir fikirdir. Dünya ülkelerinin bu tür bir fikri kabul edecekleri konusunu tasavvur etmek bile zordur. Bu hedefe ulaşmak için, ülkelerin dünya genelinde tüm servetlere uygulanabilir şekilde bir vergi tarifesi düzenlemeleri ve daha sonra da bunu gelirlere ne şekilde paylaştıracaklarını kararlaştırmaları gerekir."

Tam bir uluslararası işbirliğinden bahsetmek biraz zor bir durum olsa da, Piketty, bu konuda adımların öncelikle bölgesel düzeyde atılması hususunda ısrarcıdır. Hiç kuşku yok ki, sermayeye uygulanacak küresel bir verginin tesis edilebilmesi için, yüksek seviyede ve gerçekçi bir uluslararası işbirliği gereklidir. Ancak bu yönde hareket etmeye istekli olan ülkeler, bu işe bölgesel düzeyden başlayarak ve adım adım ilerleyerek bunu yapabilirler (Örneğin, Avrupa ülkeleri)."

Sermayeye uygulanan adil ve etkin küresel bir vergi nasıl olmalıdır? Piketty'ye göre, uygulanacak vergi detaylarının, kamusal ve demokratik tartışma çalışmaları sonucunda belirlenmesi gerekir. Ancak, yazar burada neyin daha adil ve uygun olacağına dair bir fikir beyan etmemektedir: "Bir ülke, 1 milyon Euro'nun altındaki net varlıklar için %0 vergi oranını, 1 ve 5 milyon Euro arası için %1 vergi oranını ve 5 milyon Euro'nun üzeri için ise %2 vergi oranını düşünmüş olabilir. Veya bir diğer ülke, büyük servetler üzerinde çok daha artan oranlı vergilerin uygulanmasını tercih edebilir (örneğin, 1 milyar Euro üzerindeki varlıklar için, %5-10 arası oranda bir vergi uygulanması gibi). Diğer yandan, mütevazı ve ortalama düzeyde servete uygulanacak minimal vergi oranları ile de bazı avantajlar elde edilebilir (örneğin, 200.000 Euro altındaki sermaye için %0.1 vergi oranı, 200.000-1.000.000 Euro arasındaki servet için ise %0.5 vergi oranı gibi)." Konu ile ilgili olarak Piketty şu ayrıntıları da vermektedir: "bu durumda ideal bir vergi tarifesinin nasıl olması gerekir? Bu soruyu cevaplamak için matematiksel bir formül yoktur. Çünkü bu bir demokratik müzakere konusudur. 200.000 Euro'nun altındaki net servet için %0.1 oranında ve 200.000-1.000.000 Euro arasında olan net servet için ise %0.5 oranında olması mantıklıdır. Avrupa'daki ve dünya genelindeki büyük sermayenin gerçek getirileri %6-7 arası veya daha fazlası kadar olduğundan, 100 milyon veya 1 milyar Euro üzerindeki servet vergisinin %2 oranını aşmaması gerekir. En basit ve en adil prosedür; her bir sermaye grubundan, birkaç yıl öncesinde elde edilen getiriler esas alınarak, ona göre vergi yüzdesi oranı belirlenmesidir. Bu şekilde, sermaye getirilerinin yayılmasının eşleştirilmesi ve sermaye birikiminin istenilen seviyede tutulabilmesi için kademelilik derecesi ayarlanabilir. Sermaye dağılımındaki farklılıkların önlenmesi (üst tabaka ve binlerce bireylere ait payların giderek artışının önlenmesi) ve istenilen minimal seviyeye getirilmesi için; en büyük servetler üzerindeki verginin yaklaşık %5 oranında artırılması gereklidir. Şayet, daha iddialı bir hedef tercih edilirse diyelim ki, servet eşitsizliğini bugünkü mevcut seviyesinden daha orta seviyelere indirmek gibi bir hedef seçilirse (tarih, büyüme için bunun gerekli olmadığını göstermektedir) kimileri milyarderlere %10 veya daha yüksek oranda vergi öngörüyor olabilirler. Ancak bu sorunu çözmek için uygun bir çare değildir."

Sermaye üzerinde küresel bir vergi uygulama seçeneğine ulaşmak kolay olmayabilir; Piketty'e göre, hatta bu alternatif çok daha kötü de olabilir. Yazara göre, eşitsizliğin sebep olduğu politik huzursuzluk; ülkeleri yerli ekonomiyi korumaya, sermayelerini kontrol etmeye ve ulusalcılığa yönlendirebilir. Piketty'nin izah ettiğine göre, "sermaye üzerinde küresel vergi uygulaması gibi bir durum olmadıkça, büyük olasılıkla milliyetçi bir savunma reaksiyonu oluşacaktır. Örneğin, bazıları sermaye kontrolünün takibini, korumacılığın geri dönüşü olarak görebilirler. Bu tür politikalar nadiren etkili olduğundan hayal kırıklığı ve uluslararası

gerginliklerde artış yaratabilirler. Korumacılık ve sermaye kontrolü ideal bir düzenleme için gerçekten yetersiz bir tedbirdir olmaktadır. Pek çok kişi, sermaye üzerinden küresel vergi uygulanmasını tehlikeli bir yanıltma olarak görecektir ve reddedecektir aynı bir zamanlar, bir asırdan biraz daha fazla bir süre önce, gelir vergisinin reddedilmiş olduğu gibi. Dikkatli bakıldığında, bu tür çözümlerin diğer alternatiflerden çok daha az tehlikeli oldukları ortaya çıkmaktadır.”

Şayet, sermaye üzerinde küresel bir vergi uygulanırsa, bu ne için kullanılabilir? Piketty, öncelikle hazineye yük olan hükümet borçlarının ödenmesi için kullanılması gerektiğini savunmaktadır.

19. Sonuç

Savaş yılları sırasında yaşanan şoklar (iki dünya savaşı ve büyük buhran dahil), sermayenin birikimi ve yoğunlaşmasının çözümlendiği konusunda yanıltıcı bir görünüm yaratmıştır. Ancak, durum böyle değildir. Aksine 20.yy.’ın ilk yarısında meydana gelen büyük olaylar geçmişe sadece sünger çekmiştir. O zamandan beri, sermayenin birikimine ve yoğunlaşmasına katkı sağlayan doğal güçler kendilerini yeniden ileri sürmüşlerdir. Sonuç olarak, sermaye bir kez daha tesis edilmiştir. Ve çok ama çok yoğunlaşmıştır ve bu trendin gelecekte de devam edeceği anlaşılmaktadır. Elbette artan oranlı vergiler yükseltilmedikçe. Şayet yükselirse, o zaman korumacılık ve milliyetçilik gibi bu tür önlemlere başvurulması giderek daha olası bir hale gelir ve bu durum da bize, geçmiş yıllarda uygulanan bu politikaların tehlikelerini hatırlatmalıdır.

Dünyanın geleceğini tehdit eden karbon emisyonu ve bunun için bir seri tedbirler içeren Kyoto Protokolünün dahi tam hayata geçirilemediğini unutmayalım.